

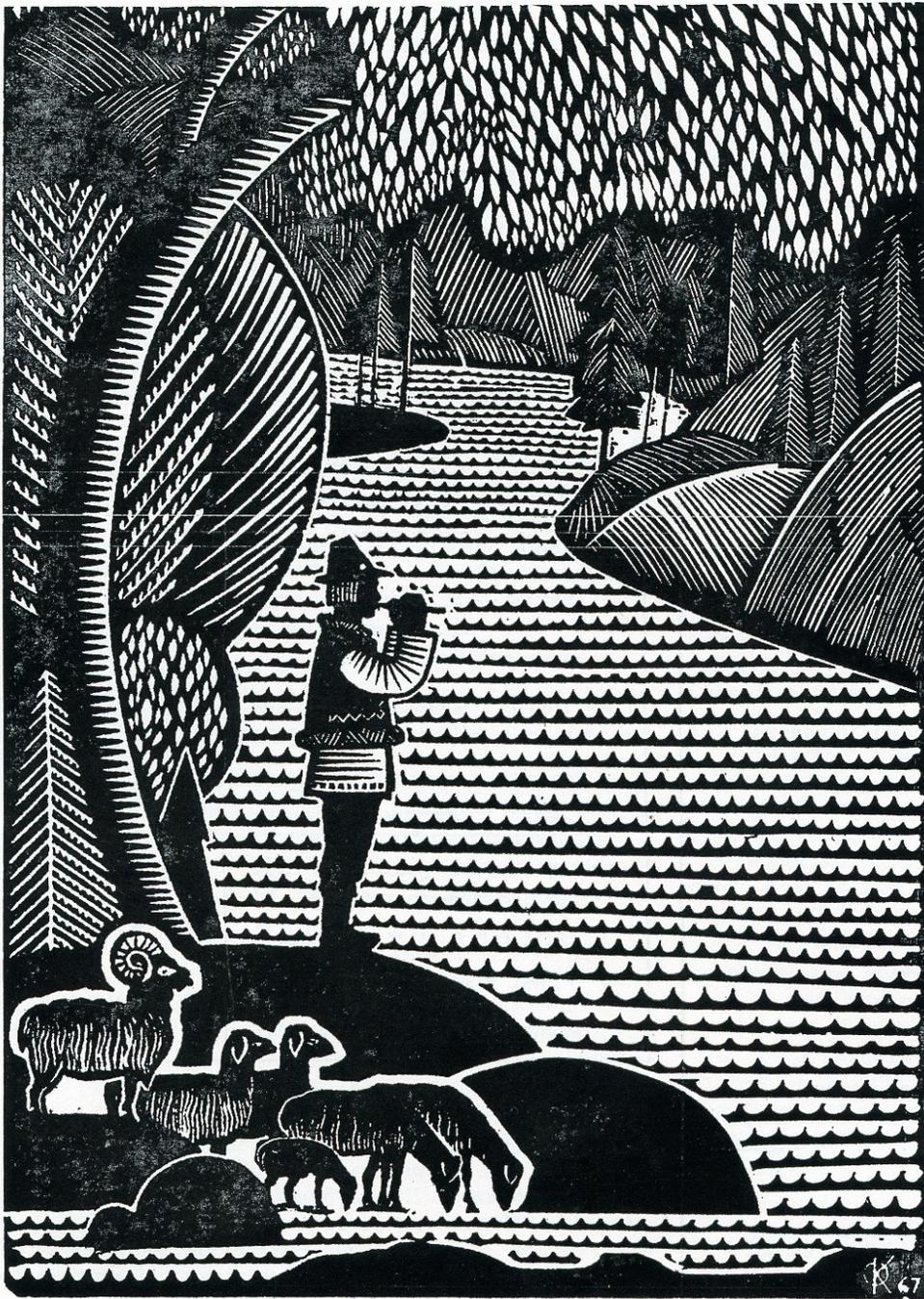
Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

РІК ВИДАННЯ ХІХ

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ — 1969 — JULY-AUGUST

Ч. 170

ТОРОНТО

НЬЮ-Йорк

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА :

В Канаді:

B. Yaremchenko,
28 Frontenac Rd.
London, Ontario.

M. Filenko,
40 Strathcona Rd.
St. Catharines, Ont.

Victor Zwetkow
6465 — 43 Ave., Apt. 1
Montreal 410, Que.

В США:

Mr. Alex Konowal,
811 S. Roosevelt Ave.,
Arlington Heights, Ill. 60005.

Mr. Iw. Ivahnenko,
Featherbed Ln,
Hopewell, N. J., 08525.

Mr. Iw. Hryenko,
4943 N. 12th St.,
Philadelphia, Pa., 19141.

Mr. L. Jemetz,
2941 Amboy Road,
Warners, N. Y., 16134.

Mr. A. Opanashuk,
6800 Clinton St.,
Elma, N. Y., 14059.

Mr. W. Ponomarenko,
5802 Vandalia Ave. S. W.
Cleveland, Ohio, 44144.

У Зах. Німеччині:

Mr. Mychajlo Ihnatenko,
2. Hamburg — Wandsbek,
Lesserstr. — 225
West Germany.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
27, Rue Godefroy,
92 — Puteaux
France.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

МОЛОДА УКРАЇНА

**Видає Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді**

Голова ЦК: Ю. КРИВОЛАП

Редагує Колегія.

Адміністратор:
М. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ.

Статті, підписані прізвищем або
ініціалами автора, не завжди
відповідають поглядам редакції.

MOLODA UKRAINA

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee
of the Ukrainian Democratic Youth
Association.

In USA — Association of American
Youth of Ukrainian Descent.

President: G. KRYWOLAP.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ :

Річна передплата: 12 чисел. — На два роки: 24 чисел.

У США:

12 чисел — \$5.00 (амер.); 24 числа — \$9.00 (амер.)

У Канаді:

12 чисел — \$5.00 (канадських); 24 числа \$9.00 (канадських)
Ціна одного примірника у США і Канаді: 50 центів.

В усіх країнах Південної Америки:

12 чисел — \$2.00 (американських); 24 числа — \$3.50 (америк.).
Ціна одного примірника: 0.25 амер. дол.

В усіх країнах Європи:

12 чисел — \$2.50 (америк. дол.); 24 числа — \$4.50 америк. дол.
Ціна одного примірника: 0.30 амер. дол.

В Австралії:

12 чисел — \$3.00 (америк. дол.); 24 числа — \$5.00 (америк. дол.)
Ціна одного примірника: 0.30 амер. дол.

Зазначене число після прізвища передплатника означає остан-
нє число журналу, за яке заплачено передплату.

Листування з редакцією про-
симо слати на адресу:

MOLODA UKRAINA

Postal Station "E", Box 8

Toronto 173, Ontario, Canada

а передплату та листування з
адміністрацією на адресу:

**MOLODA UKRAINA
administration**

P. O. Box 416

WILLOWDALE 442, ONTARIO
CANADA

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ: Поезії.—Л. Костенко, П. Линовицький,
С. Риндик, І. Драч, О. Лупій. В. Прохода — До питання "Душа та її
безсмертя". П. Загребельний — Рік 1028. Є. Оскарєнко — П. Я. Бар-
тош-Литвинова. В. Лукаш-Боднарук — По Південній Америці. Г. Гор-
дієнко — Соняшник. Історичні пам'ятки Поділля. — З одумівського
життя та праці. Різне.

ЛІНА КОСТЕНКО

**
*

Життя,
як річку,
не перейдеш вброд.
Та, певно, в ньому і немає броду.

Заходь по груди у студену воду, —
пливи,
пливи,
пливи десятки літ!

Не уникай в путі круговороту —
хай руки загартуються твої,
бо доведеться плавати і проти,
і впоперек стрімкої течії.

Коли ж попадеш в смугу теплих течій,
коли душа розніжиться без меж, —
ослабнуть руки, і отерпнуть плечі,
і вже навряд чи далі попливеш.

Зануриш серце у блаженну втому,
запрагнеш тільки затишку...

О, ні!
Як жити, зачепившись на мілкому,
то краще потонуть на глибині.

**
*

Тиха щедрість невичерпних вод,
Смарагдові сонячні причали..
Дніпре, Дніпре,
ти, як мій народ, —
Лагідний, простий і величавий.

Іскрометний сміх — круговорот.
Глибина сувора і студена..
Дніпре, Дніпре,
ти, як мій народ, —
жартівливий, мудрий і пісенний.

Течії привільний розворот.
Хвилі буйні і далекочутні..
Дніпре, Дніпре,
ти, як мій народ, —
гордий, волелюбний і могутній!

БАЛЯДА МОЇХ НОЧЕЙ

Коли земля в холодну ніч загілена
і сон очей до ранку не торка,
у полі, між козацькими могилами,
мій Дон-Кіхот шукає вітряка
А той вітряк давно вхопили вхопини,
Пірнає в хмару місяць-дармовис,
І ніч глуха, і поле перекопане,
і в порожнечу поціляє спис.
А все довкола мертве, зачакловане
І злий чаклун чатує поблизу.
Мої думки печальні, наче клоуни,
що, сміючись, розмазують сльозу.
Куди ведеш мене, моя гордине?
З яких вершин позаторішний сніг?
Ти суньголов. Ти скрізь непроглядиме.
Чи ти вже зовсім розуму одбіг?
Ти, Дон-Кіхоте, може, біснуватий?
Що в тебе є? Печаль і далина.
Тобі не досить — просто існувати?
Ти хочеш побороти чаклуна?
Он смерть твоя лулукає совою,
Розвісять сміх над пуццями сичі.
А чи коли доточить хто собою
Твої незрячі подвиги вночі?
А ноги довгі, ноги — не котурни.
Б'ють по литках терни і бур'яни.
Стугнуть земля. Ідуть великі юрми.
Ти думав — люди, глянув — барани.
І кинувся ти, лицар-недотепа
іх рятувати, а вони — у крик,
Ех, Дон-Кіхоте, їм же не до тебе.
Не заважай їти їм на шашлик.
Гудуть стовпи гавайською гітарою.
Двобій душі й рогатого рагу.
Ох, лицарю, не зв'язуйся з отарою,
вона тебе затопче в пилюгу.
Замгніє степ козацькими могилами,
Спливає час — єдиний секундант.
Стоїть вітряк з опущеними крилами...
Стриножений пасеться Росінант...

Із збірки "Поезії"

В-во Смолоскип, 1969

Василь ПРОХОДА

ДО ПИТАННЯ “ДУША ТА ЇЇ БЕЗСМЕРТЯ”

(В порядку дискусії)

о. М. Овчаренко зробив спробу в чч.161-163 “Молодої України” обґрунтувати *переконання* в існуванні незалежної від тіла людини душі та її безсмертя. Для доказу цього він наводить твердження не лише зі Святого письма, але й так званих матеріалістичних науковців. На мій скромний погляд автор з самого початку став на хибний шлях еклектицизму (змішування різних світоглядів, що суперечать один одному). Поза цим він ототожнює свідоме *переконання з Вірою Віра є позасвідоме вроджене людині почуття* цілком вільне від всякого роду переконувань і незалежне від будь яких розумових міркувань. Тому не можна переконати людину вірити в незалежну від власного тіла безсмертну душу, якої вона не пізнала і *не відчуває* її в собі, а тому не зможе їй вірити в дійсному розумінні цього слова. Під впливом різного роду переконувань вона зможе лише уявляти те безсмертя, але уява часто буває дуже далека від правдивої реальності. Поза цим уява сама по собі не є щось стале незмінне й однакове для всіх людей. Все залежить від їхніх біо-і фізіологічних, але головне психічно-духовних властивостей, до яких належать: інтуїція, духовні стремління або прагнення, розум, свідомість, сила волі й взагалі вдача людини, яку наділяє їй природа рідного краю.

о. М. Овчаренко говорить про *дуалізм людського життя на землі*, бо ніби існує ще неземне життя людини. “Практично в житті” він розрізняє дві частини: тіло разом з життям і душу як образ і подобу Божу. Тіло це продукт земної природи і є смертне, а душа походить від Бога і безсмертна. Коли людина відчуває та “сприймає це серцем при певній допомозі розуму”, то в залежності від її вдачі може бути не лише переконаною, але й увірити в такий дуалізм людського життя. Вірити в це й о. М. Овчаренко.

Але я однієї з ним національної вдачі, можливо й одного місця народження на українській землі, є грішником і не лише не вірю, але й не уявляю того дуалізму життя тіла й душі, до того ж безсмертної. Прожив я вісім десятків літ, пізнав життя і на самому дні його, де спостерігав шляхетність стремління до Правди й Добра людей духа та ганебність плазування перед підлотою й злом задерливих егоїстів та простудіював творчість великих філософів таких як: Емануель Кант, Георг Гегель, Людвиг Фаєрбах, Рихард Авенаріус, Барух Спіноза, Фридрих Шелінг і Артур Шопенгауер, індійських мудреців Санкья, Патанджалі, Шанкара, а також християнських учителів та власних національних геніїв духа Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, російських філософів включно з Л. Н. Толстим, рівно ж таких матеріалістів, як Карл Маркс, Фридрих Енгельс, В. І. Ленін.

Отже *пізнав життя* не лише практично, але й теоретично, простудіювавши велику силу великих і малих слів, але вони моєї внутрішньої духовної суті та вродженої мені природою України вдачі не змінили і в чомусь, що суперечить моїм відчуттям, не переконали. Не є я якимсь атеїстом. Я вірю в Бога, як Одвічного і Всесильного Духа Життя і Буття в усьому Всесвіті, а не лише на землі і на уявному небі. Я вірю в прояснення промінем цього Духа мого тіла і неподільно з ним відчуваю, що він є творчим чинником життя доки я живу. Назовні такий промінь Духа виявляється як душа, словом в мові мого народу. Я вірю, що як учить Іван Богослов: “Споконвіку було Слово, Слово було від Бога і Бог був Слово”... Для українців це Слово має виявлятися в українській мові та в християнському православному віруванні, яке з духовно-культурним розвитком українського народу було прийнято перед тисячоліттям як моральний закон.

Безсмертя людської душі виявляється в духовній чинності з вірою для загального Добра, що з любов'ю передається в спадщину нащадкам. Душі таких геніїв духа як, приміром, Тараса Шевченка, Івана Франка є безсмертні.

“Що таке в своїй суті душа?” — запитує автор і цілком правдиво говорить, що дати відповідь на це питання неможливо. Для чого ж говорити про душу як незалежний від тіла феномен, доказувати особливе безсмертя її та переконувати вірити цьому? Перш за все ніж говорити про душу, істотність якої ми не можемо пізнати чи усвідомити, треба сказати про саму людину те, що ми про неї знаємо — пізнали і як суттєвість її собі уявляємо, чи в собі відчуваємо.

Академік І. В. Павлов, знаний в Україні науковець, сказав, що “Людина є найдосконалішим витвором земної природи, бо має найбільш розвинену життєву систему. Цій людині для того, щоб вона могла мати насолоду з дарів природи було дано все. Але для того, щоб мати радість з життя, людина має бути здоровою, сильною й розумною. Поскільки всяке живе створіння тішиться життям, коли воно здорове й сильне, постільки для цього людина мусить мати розум, що є видимим чинником її свідомості. З розумом вона удосконалює свою красу й силу та здоров'я, а без розуму марнує їх. Отже людина є найдосконалішим твором природи, яку навіть матеріаліст філософ Людвиг Фаєрбах вважає божественною, яка має в собі не лише пізнану матеріальну, але й не пізнану духовну субстанцію, що є неподільні й творчі. Український філософ Григорій Сковорода вважає людину неподільною сучасткою макрокосмосу (Всесвіту), зачисляє її до мікркосмосу та закликає всіх перш за все

пізнати самих себе. Це пізнання досягається спостереженням всіх проявів життя, що поділяються на: 1) змислові, 2) свідомі і 3) позасвідомі. До перших належать ті, що ми пізнаємо нашими органами змислу: зором, слухом, дотиком, нюхом і смаком. Вони дають орієнтаційні напрямки в життєвій чинності, з ними набувається досвід з минулого та фіксується пам'ять для майбутнього. Вони виявляють біо- і фізіологічні чинники організму людини для її розвитку, відживлення та розмноження, а часом і збереження за допомогою інстинкту.

До другої категорії проявів належать духовно-психологічні чинники такі як: вища форма інстинкту — інтуїція для орієнтування в невідомому, стремління або прагнення до краси, правди й добра, розум, свідомість і сила волі, що характеризують вдачу людини. До позасвідомих явищ належать впливи непізнаних феноменів та стихії, якій підлягає циклічність всіх проявів руху й життя в безмежності простору й часу Всесвіту.

В духовних властивостях другої і третьої категорій виявляється те, що докладно ще не пізнає, що ми називаємо душею, яку кожний по своєму відчуває, уявляє й трактує. Тому шукати її та відокремлювати від земного тіла й характеризувати як "дух Божий з неба" недоцільно, бо пізнати відділену від тіла душу ми не зможемо. Тому всі докази для цього з існуванням "біо-струмів безмежної шкортости думки", безумовних і умовних рефлексів, морального закону й сумління, виявів сновидіння, телепатії, передачі думок на віддалі, перевтілення, телекінезу та виникнення таємничих і загадкових явищ не є переконливими, що "Душа є у кожній людині, незалежно від того, яка ця людина і хто вона є". З цього ніби можна зробити висновок, що всі душі однаково досконалі, бо походять від Бога, але люди, що їх мають, самі по собі можуть бути будь якими й найбільшими злодіями.

Також неймовірним є твердження для доказу безсмертя відокремленої від тіла душі, що найвища цінність людини "Я" (цебто душа?) може бути поза її організмом. Цього не підтверджує також і процес витворення "стереотипів", які зберігаються й нашаровуються один на один впродовж всього життя, але всі клітини організму змінюються, лише духовне життя все залишається і нічого з нього не зникає та що фізична смерть людини не є знищенням її духовного життя. Тут неясним є розуміння з однієї сторони "безсмертної душі", а з другої "духовного життя". Останнє ми можемо пізнати при чинності лише живого організму, бо воно виявляється в нашому релігійному відчутті Божества, величі і краси природи та пізнати в творчій чинності геніїв людського духа. Тому духовне життя є неподільне з чинністю організму людини. І ті учні, яких називають "матеріалістами", що ніби підтверджують "безсмертя душі", розуміють ту душу не так як трактує про неї о. М. Овчаренко. Яка така душа мається на увазі? Може та душа, про яку проповідують, що вона після смер-

ти відлітає в рай на небо, чи та, яку дідько захоплює з собою в підземелля до пекла? Або може та душа, для якої католики створили ще "чистилище" між раєм і пеклом? Залюкування грішників, що їхня "безсмертна душа" може потрапити до пекла, може спричинитися до втрати віри у слабовільних і в самого Бога.

В релігійних системах індуїзму існує віра в постійний перехід душ померлих до народжених в той час живих істот, в яких вони проходять життєвий шлях свого удосконалення, або, в залежності від поступовання духовного свого занепаду. В першому випадку вони при дальнішому переходять до вищих організмів людей, а в другому попадають до нижчих тварин. Та окремі одиниці, так звані йоги, досягають, крім духовної, також і фізичної досконалости, з якою можуть творити те, що загально вважають чудом. Але те, чим природа Індії обдарувала своїх дітей, не мають українці, а тому не зможуть досягти досконалости йогів. Можливо це є загадкою непізнаних ще природних явищ.

Як би там не було, кожна людина вільна вжити в залежності від її інтелектуально-духовного розвитку в те, що як реальність ще не пізнає, але відчувається його буття.

Автор вірно зазначає, що є "багато людей, у яких є велике бажання набувати знання... морально удосконалюватись". Вони не дбають про матеріальний побут і переносять часто фізичні невігоди, навіть страждання. Це правда. Таким стремлінням пізнати все й удосконалюватись культурна людина відрізняється від цивілізованої тварини, що може користуватись всіма досягненнями техніки.

Але пізнання всього треба починати від самого себе, так як учив Григорій Сковорода, який правдивістю своїх філософських поглядів перевищував всіх європейських філософів ренесансу й гуманізму. Всесвіт він називає макрокосмосом, а людина, яка є ультра-мікроскопічною частиною Всесвіту, є мікрокосмосом. В ній має бути все, що належить до макрокосмосу, як пізнане, так і не пізнане. Оце непізнання треба перш за все пізнати в самому собі.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

21 червня 1969 р. в Гамільтоні, Канада, несподівано відійшла у вічність Наталія Лук'янівна Лазаренко, народжена 1903 р. в місті Овруч на Чернігівщині.

Небіжчиця залишила в глибокому смутку доньку Валентину, зятя Івана Самійленка та онуків Людмилу й Володимира.

Із зібраних на поминальному обіді 24 червня 37 доларів для української преси, на пресовий фонд "Молодої України" надійшло 17 доларів.

Покійній Наталії Лук'янівні хай буде земля легкою, а всім жертводавцям щире спасибі.

Редакція і адміністрація "Молодої України".

Павло ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ

РІК 1028, ТЕПЛІНЬ, КИЇВ

(Уривок з роману "Диво")

— Де була? — спитав Сивоок, не сподіваючись на відповідь, але стриматися від запитання не міг, бо злякався навсправжки за неї і вперше відчув, що б то значило втратити цю мовчазну, але найдорожчу на світі душу.

— Вода, — сказала Ісса, і щось мовби темний усміх промайнуло в її великих очах, і тужливий спогад засвітився в їхній чорній глибині, навчені ним колись слова поверталися тепер до нього по одному, і найперше було слово "вода", без якої, мабуть, не могла Ісса жити, звикла до її вічного дихання, до її гучної мови, до її глибинної прозорості й безмежжя.

— Ти дивилася на Дніпро? — догадався він відразу й покартав себе в думці, що не зміг показати їй з валів Дніпро давніше, аж поки вона сама якось наважилась вийти з хижі й несвідомо потягнулася до волі, до безмежжя, яке відкривалося десь із київських валів. На другий день він пішов за Іссою назирці, не хотів, щоб вона його помітила, боявся злякати народжене в ній бажання спостерігати води дніпровські, терпляче ждав, поки Ісса спустилася з валу й пішла собі додому, тоді забрався туди, де вона перед тим стояла, глянув — і сам задихнувся від безмежжя вод, де зливалися Дніпро й Десна; він спробував повторити жест Іссин — схилився над безоднею з простягненими до неї руками і мовби падав униз, назустріч водам, які розкрилювалися довкола високого Києва, і в очі йому вдарило сріблито-синім, а потім червоно-золотим, він линув у ту барвну глибину довго й солодко, мов птах, і ввижалося йому, що ширяє його дух в уявленому просторі тої самої церкви, що привиділася тоді в княжому теремі, збагнув тепер її глибинність, її відтіння, охопив розумом її образ. Він покладає мозаїки так, щоб дивилися люди не мертвим тупим оком рухливим, допитливим, щоб дошукувалися в кожному образі людської (а не тільки Божої) суті, аби вловлювали красу барв і відтінків, щоб плавали й линули в ній, мов птахи з-поза Десни на Дніпро в очих надкиївських висях. Але для цього йому потрібна не та церковця, що її тулить на київській землі Міцило, йому потрібен розмах, роздолля й обшир отакій, як відкривається з київського валу — вивести б сюди князя Ярослава та показати йому!..

А тим часом зігнано до Києва тисячі людей, прибували щодень воліві й кінні вози, повні пива, медів, жита, пшениці, проса, каменю, дерева — всього потрібного для живлення й будування. Серед поганських пісень, християнських молитов грецьких, кадіння попівського, каїння в гріхах і спалахах веселих гульбищ тягли землю, припливали в лодях з річок Ужу й Уборті до Прип'яті й по Дніпру камінь нетвердий, ставили перші городні під новий вал, почали вкопуватися в землю Перевісища, щоб закладати підвалини під церкву

святої Софії; іверієць Гюргій з своїми товаришами чаклував над каменем, який він сам привіз у лодях з найпотаємніших глибин Деревлянської землі, не підпускав до себе навіть Міцила, не хотів мати справи з тими, хто будуватиме видиме, тоді як клопотався лиш невидимим, вихвалюючись, що спорудить Софію підземну, кам'яну, склепінчасту, на якій надземна церква може стояти й тисячу літ і більше, скільки буде треба, допоки й стоятиме. Міцило поскаржився митрополиту Феопемпту, однак візантієць до пори не втручався в будівництво, він ждав, видно, початку здоблення, щоб точно вказати на порядок і чин розписів згідно з догматами; Міцилові нагадано було, що навіть Константинопольська Софія, споруджена славними майстрами Анфимієм з Тралла й Ісидором з Мілета (останній був земляком Іктіноса, який ставив колись Партеон у Атенах), покоїлася на розгалужених підземних склепіннях, таємниця яких не розкрита ще й досі ніким, тож треба дбати передовсім за міцність, а більше не втручатися в діла іверійців.

Чомусь відчув Сивоок здружену з собою душу в Гюргії-іверійцю, — може сподобався той своєю незалежністю стосовно Міцила, може, сподівався мати в ньому спільника для своїх замірів; вже як закладали підвалини церкви і стали вимальовуватися її розміри, Сивоок запросив Гюргія з його товариством до корчемниці, почав здалеку, похвалив їхню роботу і їхнє високе знання душі каменю, бо кому ж не відомо, що суворий камінь, завдяки вмілим людським рукам, завдяки лічбі та мірі, стає м'яким і податливим, вбирає в себе тепло людське і захоче навіть запах людського тіла, в чому пересвідчувався кожен, кому довелося жити серед каменю понад теплими морями. Потім спитав Гюргія, мовби між іншим:

— А чи не мала буде церква?

— Мала? — вигукнув Гюргій. — Не мала — ніяка! Камінь ми підклали такий, гору можна ставити! А цей ваш Міцило — що ставить! Не сюди ми йшли — до князя Мстислава. Тому б сказали — давай зробимо отаке! Той би пристав одразу. Ярослав обережний. Всіх слухає. Ні з ким не хоче сваритися.

— Чом же не пішли до Мстислава? — поцікавився Сивоок.

Один з іверійців щось швидко сказав Гюргію, той засміявся.

— Боїться тебе, що ти підсланий, — сказав Сивоокові, — а я знаю, який ти чоловік. Ти нікого не боїшся, таких люблю! Давай вип'ємо. Хочеш — ми заспіваємо тобі нашої пісні?

Вони випили, потім іверійці всі підвелися, стали плече до плеча, обійнялися й заспівали щось мужнє й горде, як самі в своїй чоловічій небуденній красі.

— А не втікаємо до Мстислава, — гукнув знов Гюргій, — бо Ситник нас не спускає з ока.

— Ситник? — Сивоок ще не чув тут такого наймення, відгукнулося в ньому давнє, з дитинства, дід Родим, пітнявий медовар, Величка. — Хто ж він?

— Не знаєш? Він тебе знає. Всіх знає Ситник. Нічний боярин князів. Хочеш? Підемо до князя про церкву скажемо?

— Казав я, ще як приїхали, — похмуро мовив Сивоок. — Змаловажив князь мої слова.

— Вночі треба піти. Через Ситника. Вночі князь добрий. Тоді вмовимо князя. Можеш поставити велику церкву?

— Хочу!

— Тоді йдемо!

— Через цього Ситника не хочу, — сказав Сивоок, так ніби відчував, що зустріне свого давнього недруга, а може просто мав відразу до цього прізвища, бо жили тепер у ньому, відродившись, усі найкращі й найтяжчі спогади з дитинства.

— Ларивона попросимо, презвутера, — не відступав Гюргій, — не пробував з Ларивоном говорити?

— Лавривон, — піп, не хочу з ним нічого мати...

— Для попів же будемо!

— Для людей — не для попів.

— Ну, підемо до князя вдвох?

— Удвох — згода.

А вже припекло сонце нового літа, камінь високо, втратив зайву воду, закінчено закладати підвалини, митрополит з усім кліром відправив урочистий молебень, між камені повкладувано князівські золоті печаті й дорогі хрести з золота, срібла й кипарисового дерева для вічного стояння церкви, свяченою водою окроплено весь верхній камінь, сам князь з княгинею й дітьми, з дружиною, воеводами, боярами, з челядинами був на торжестві, вистроєні в золотосяйні ромейські шати, стояли серед почту й антропоси з Міщилом на чолі, все було пишно й велеліпно, і ніхто й не сподівався, що пізно вночі до князя потаємно проведе Ситник двох високих, закутаних у темне чоловіків і тихо вислизне з княжої горниці, лишивши там приведені та самого князя, і горітиме там тільки одна тоненька свічка, промені якої падатимуть зрідка то на одне обличчя, то на друге, марно намагатимуться відвоювати в темряві бодай одне з тих лиць, бо темрява виступатиме там спільницею таємности, а всі троє передовсім дбали зберегти таємницю, про це йшлося їм найперше, заради цього Сивоок навіть переборов огиду й відразу до Ситника, якого впізнав одразу, хоч як той постарів і роздався вшир за два десятки років, що ж до Ситника, то він, ясна річ, не міг і в думці класти собі, що перед ним той самий хлоп'як, який колись вривав його сирицею по мармизі й дав дьорки так, що й досі ніхто не може віднайти. Виступав же Сивоок під своїм християнським ім'ям — Михайл.

— От — привів до тебе, князю, — сказав Гюргій, коли вони лишилися самі.

— Діло кажіть, — уривчасто кинув Ярослав.

Сивоок, здавалося, не мав жодного наміру розбалакувати з князем. Прийшов з останньою розмовою, з останнім попередженням.

— Мала церква, — сказав з темряви.

Ярослав і собі ворухнувся, щоб уникнути світла, яке падало йому на обличчя, так само з темряви відповів Сивооку:

— Вже чув.

Тепер настала черга Гюргія. Всі вони гралися в піжмурки з темрявою, троє дорослих і поважних чоловіків, між ними й князь, не було в цій горниці нічого, окрім тоненької свічки, темряви та їх трьох; князь мав перевагу над своїми двома відвідувачами хіба що в тому, що десь за темрявою чаїлися його вірні люди з усемогутнім Ситником, але то було десь, а ось тут вони змагалися тільки втрюх, і кожен прагнув взяти в свої спільники темряву, кожен заслонявся нею, відхищувався від гострого проблиску свічки і кидав у супротивника слово чи два. Гюргієві не пасувало отаке перекидання словом-двома, в ньому завжди готові були вибухнути цілі лавини слів, гарячих, склубочених, іноді навіть безладних, але тут він стримав себе, мерщій посунувся в темряву, сказав коротко до Сивоока:

— Покажи йому.

— Мала церква, — знову вперто повторив Сивоок, мов би міг цими двома словами перекопати впертого князя.

— Та покажи! — вже нетерпеливлячись, гукнув Гюргій.

— Ну, що там маєш? — нарешті виявив зацікавленість і Ярослав.

Горіла свічка, окреслюючи світляне коло посеред горниці, порожньої, сказати б навіть убогої, як для князя, десь, мабуть, попід стінами тулилися неширокі лавки, та ще, може, був стілець для князя, та якась книга на підставці, як то любив Ярослав, — і більше нічого, ніяких розкошів, нічого цінного, так ніби проводить тут довгі ночі не можновладець, а простий чоловік, темрява й геть зодинаклювала їх усіх, десь вони безшесно й причаєно стежили один за одним, перевага Ярославова зникла, як тільки він вимовив оте "що там маєш?", тепер уже Сивоок заволодів становищем, він мав з собою щось тут, у темряві, тоді як Ярослав не мав нічого несподіваного.

— То що? — знетерпеливився князь.

І Сивоок не став випробовувати терплячисті Ярославову, мовчки, непомічено просунув з темряви якусь велику річ, сам не показався, знов відхитнувся назад, а посередині світляного кола просто на підлозі став зліплений з жовтого воску храм. Віск тихо світився, мов жіноче тіло, і князь не витримав, вийшов з темряви, доторкнувся рукою до подоби храму, так наче хотів перекопатися, що то справді віск, що то не чари, не омана; тепер Ярослав теж був частково освітлений, він загубив навіть ті рештки переваг, які давала йому темрява Сивоок і Гюргій, самі лиша-

Петро ЛИНОВИЦЬКИЙ

ГУК СЕРЦЯ

Мамо, мамо!
Ластівко сива!
В поле вийдіть зустрічати
старшого сина!
В поле вийдіть,
гляньте вгору:
нехай очі обіймають
вечорові гони.
Нехай очі ваші, мамо,
поцілують небо
...Моє серце заблукало
у дзвінких тенетах...
Мамо! Мамо!
Ластівко сива!
В поле вийдіть зустрічати
старшого сина!
В поле вийдіть вимовляти
найпростіше слово.
В поле вийдіть витирати
непрохані сльози.
Мамо! Мамо!
Ластівко сива!
Ви моя найперша пісня
і незмірна сила!

(“Літер. Україна”)

ючись невидимими, могли стежити за князевим обличчям, мали змогу постергти, яке враження справляє на нього восковий храм з його тихим світінням.

А храм ніби розпростався, виповнював усе світляне коло, спихав князя на самий край, так що виднівся тепер лиш краєчок Ярославового одягу та звисла в нерухомості рука, обличчя ж сховалося зовсім, храм ріс і ріс, з досконало виважених нижніх його громад піднімалися високі круглі бані, мовби побільшені медові борти з прадавніх пущ, бані поступово вивищувалися до середини, ступінчасто, хвилясто сполучалися, щоб потім виштовхнути з-поміж себе баню найвищу, найближчу до неба, найголовнішу, а вже від тої бані всі частини споруди мовби опадали, знов ступінчасто йшли донизу, в неоднаковості бань була прихована гармонійність, безупинність руху кам'яних мас, церква мовби плавала поміж землею й небом, внизу вона теж розтікалася, розпліскувалася то хвилястим бігом заокруглень — апсид, то довгою кам'яною опасанню, що пов'язувала всі бані в нерозривність, то двома великими баштами, які й зовсім одбігали од церкви, тільки й подаючи їй здалеку тонкі кам'яні руки-переходи.

Князь дивився на церкву згори вниз, так мав би дивитися на вже збудований свій храм Бог з високого неба; в безлічі бань, у їх нагромадженні, у їх розспіваній красі Ярослав упізнав одголосо дерев'яного храму святої Софії в Новгороді;

немало довелось бачити йому схожих чимось на цю споруду дерев'яних поганських святинь у землях Деревлянській, Сіверській і Полянській, тоді палили всі ті святині, гадалося, що вже ніколи не відродяться вони з попелища, а виходило, що мав слухність отой закудланій у велетенську бороду святий чоловік у печерці: не вмирають старі боги, відроджуються в новій іпостасі, в новій силі й красі, не лякаються всевладдя візантійського мистецтва, в силі й нездоланності духу свого піднімаються над ним — і від цього відкриття князеві стало страшно, але водночас і радісно: відчув Ярослав, що аж тепер, може, нарешті, зуміє подолати свою роздвоєність, яка мучила його стільки років; народжений під знаком Терезів, він намагався урівноважити нове, чуже з старим, своїм, але нічого не виходило, старе бунтувалося, нове часто йшло всупереч з видимою потребою, він був послідовний у введенні нової віри, отриманої від князя Володимира, але в церквах ішли відправи й грецькою і слов'янською мовами, він хотів вивести Русь на широкі простори світу, але бачив водночас, що розгублює багато свого, рідного, без чого в світі показуватися нема ні потреби, ні слави. І ось перед ним — церква, храм, собор. Завершення й поєднання всіх його мріянь, намагань, сподівань, розчарувань і вагань. Хай народиться з протиріч його життя, боротьби й влади, хай стане пам'яткою цього каламутного й великого в своєму неспокій часу, коли народ руський явив світові не лише велич своєї сили, а й велич духу. І хай тоді кажуть про князя Ярослава, що хочуть.

Але так тільки думав князь, а не сказав нічого, не зворухнувся, так само загадково тримався на межі світла й темряви, нічого не могли в ньому запримітити ані Сивоок, ні Гюргій, марно ждали вони від князя захоплень, а чи осуду. Він стояв, дивився, а може, й не дивився на зліплений з воску храм, рівного якому ще не бачив ніхто ніколи.

— Хто зліпив? — нарешті порушив мовчанку Ярослав, але спитав таким буденним і безбарвним голосом, що Сивоокові не було охоти відповідати, і він змовчав.

— Хто? — повторив Ярослав, і тепер у голосі в нього вже пробивався гнів.

— Він зробив! — вискочив на світло Гюргій. — Нащо питаєш, князю? Він це зробив! Ніхто більше не зможе!

Князь відступив од світла і лягнув тричі в долоні. Гюргій завмер коло свічки, здивований і обурений, що б то мало значити?

Нечутно відчинилися двері, Ситник став на порозі, подав з темряви свій голос:

— Я тут, князю.

— Звели послати тому, в печерці, дичини з княжого столу і меду в срібному посуді, — сказав спокійно Ярослав, — і посилати щодень моїм іменем.

— Ага, так.

— Іди!

Ситник з муркотом зачинив двері. Примхи

княжі незбагненні. Не спитав навіть, чи живий ще той дідуган, у якого вся сила пішла в бороду.

Але ще більше спантеличені княжими словами були Сивоок і Гюргій. Не знали вони ні про якусь печерку, ні про якогось чоловіка, ще менше в'язалося все це з розмовою про церкву. Та Ярослав і не дбав за те, щоб його співрозмовникам стало все ясно. Він наблизився до воскового храму, схилився над ним, розглядаючи тепер уже пильно й уважно, сказав тихо:

— Пояснюй.

Стосувалося це Сивоока, в князевім голосі було не так веління, як припросини, але Сивоок мовчав. Чи то давав князеві час вивчити церкву в усіх її частинах, чи то й взагалі вважав, що будь-які пояснення тут марні й недоречні.

— Пояснюй, — знову повторив Ярослав.

Тоді не стерпів Гюргій. Нарешті в ньому прорвалася його природна палкість і нестримність. Він змахнув обурено руками, крутнувся в світланому колі, мало не зачіпаючи князя, гукнув:

— Слухай, князю. Ти ж так усі ночі пробалакаєш! Чому такий балакучий!

— Тебе не стану кликати в поміч, — посміхнувся князь, — а розмови треба вести, бо не для мене — для держави все робиться, для слави Божої і на віки вічні. Ти покладеш камінь та й підеш собі далі ще десь класти, а церква стоятиме на цій землі віки. І казатимуть про неї всяке, якщо ми, перш ніж збудувати, не подумаємо як слід та не скажемо всього, що треба й можна сказати. Пояснюй.

— Скажи йому, — вже спокійніше попросив Сивоока і Гюргій, — скажи, хай почує.

— Ну, що? — Сивоок теж підійшов до них, тепер усі купчилися в світлі, а храм був поміж ними, проростав крізь них, мов дерево остаточно, нестримно й тихо струменів, така таємнича сила була в ньому, що князь не витримав — перехрестився, тоді Сивоок зробив рукою рух округлий, мовби обіймаючи майбутній храм у всій його хвилястій красі, сказав просто: — Весь храм зокола розписати в наші барви, щоб став посеред Києва і посеред цілої землі писанкою, людською радістю...

— Не думаймо про камінь зокола, — урвав його князь.

— А всередині буде досить простору, щоб вмістити в храмі цілий Київ. Покладемо в головній бані мусії, різнобарвні, вже маю перед очима весь їхній блиск і сяйво, знаю, де і як. А далі пустимо по стінах і склепіннях фресковий розпис, щоб замінити дорогі заморські мармури. Не маємо мармурів для здоблення стін і колон, а везти з-за моря — довго й дорого, тож знов застосуємо наше прадавнє вміння і візьмемо всю середину в візерунки...

— Не думаймо й про внутрішній простір, — знов нетерпляче перебив князь, видно, караючись якоюсь тривогою чи то ваганням.

— Тоді про що ж думати! — крикнув Гюргій.

— Хто збудує такий храм? — спитав Ярослав.

— Я збудую, — тихо відповів Сивоок.

— А хто прикрасить?

— Теж я.

— Сам? Не може одна людина звершити таке велике діло.

— Поможуть мені мої товариші.

— А коли збунтуються, як оце збунтувався ти супроти них?

— Не проти них — тільки проти Міщила та проти Агаїта.

— А митрополит? — не вгавав князь. — Що скаже митрополит?

— Те, що князь, — підказав Гюргій. — Хіба князь боїться митрополита?

— Бога боюсь, — зітхнув Ярослав, — вчора освятили підвалини церкви, а сьогодні їх розруйнувати?

— Лишимо так, — засміявся Гюргій. — Маленька хитрість. Хай собі лежить той камінь. Покладем новий. Буде церква з двома підвалинами. Як у чоловіка два імена: одне для Бога, друге — для людей.

— Легкий ти чоловік, Гюргію, — знов зітхнув Ярослав. — А все на світі робиться нелегко, життя складне людське, вимагає думання.

— Ах, гарна буде церква! — поцокав язиком Гюргій. — Велика й славна, як ніде!

— Чому мовчиш? — спитав Ярослав Сивоока.

— А що маю казати?

— Хвали свою церкву.

— Нащо її хвалити? Ще ж нема нічого. Віск самий. Піднєш свічку — розстане безслідно.

— Те, що в людині, безслідно не щезає, — зауважив Ярослав.

— Бачив я, що й людей самих з світу зживають.

— А оте й далі живе, — поглянув йому в очі князь, — знаєш же добре! І знаєш, як замахнувся оцією церквою! Знаєш?

Сивоок мовчав.

— Упертий ти чоловік, а князі впертих не люблять, князям треба підкорятися, їм подобаються люди як віск, не жди від мене милості й поступок, — з навмисною жорстокістю мовив Ярослав до Сивоока, — чи ждав чогось іншого?

— Віск тобі й дав. Роби з нього, що хочеш.

— І що можеш! — крикнув Гюргій. — А сам не вмієш — попроси нас! Сам упадеш без підпори, довго не вистоїш.

— Ну, гаразд, — втомлено промовив Ярослав, — час мені до молитви, а ви йдіть.

— Не сказав нам нічого, — Сивоок раптом скинув з себе нерішучість, в голосі в нього була несподівана твердість. — Не для тебе робили цю церкву — для нашої землі. Не хочеш ставити в Києві — поставимо десь в іншому місці. А стояти вона має!

Ярославові хлюпнуло червоністю в обличчя. Він заніс був руки, щоб лягнути в долоні, але стримався, трохи помовчав, роздуваючи гнівливо ніздрі, повів тільки перед обличчями в Сивоока й Гюргія долонею:

— Ідіть. Думатиму.

Євген ОСКАРЕНКО

ПЕЛАГІЯ ЯКОВІВНА БАРТОШ-ЛИТВИНОВА

1833 — 1904

В цім, 1969 році, сповниться 65 років, як померла Пелагея Яковівна, народжена Бартош, в одруженні Литвинова, відома дослідниця української етнографії та народнього мистецтва.

Вона народилась 3-го жовтня 1833 року в хуторі Теревень, Глухівського повіту на Чернігівщині.

Батько її, Яків Якович Бартош, походив з провінціального шляхетського роду, в якому не було ні дуже багатих, ні дуже чиновних людей. В 1825 році він залишив військову службу й був за управителя по різних економіях графа Ал. Гр. Кушелева-Безбородька. Граф ставився до Якова Яковича з великою пошаною та довір'ям, бо Яків Якович був людиною чесною, доброю й щедрою. Року 1831 він одружився з Лизаветою Федорівною Туманською, молодою пещеною петербурзькою панночкою.

В родоводі Туманських знаходилось чимало військової та судової старшини, двірських вельмож, вчених, письменників, поетів.

Яків Якович Бартош і Лизавета Федорівна кохали один одного, й у цьому ласкавому, дружньому родинному оточенні, у цій культурній і щасливій родині народилась Пелагея, їхня перша дочка. Згодом народилась ще друга дочка Марія.

В цій родині був сильний український вплив. Батько захоплювався Котляревським, знав напам'ять усю "Енеїду"; був великий ворог кріпацтва. Він ставився до кріпаків, робітників, селян як до рівні, навчаючи цьому й дітей. Улюблені розваги матері Поліньки (так звали в дитинстві Пелагею Яковну) — були вистави "Москаль - чарівник", "Наталка Полтавка", "Любки". У 1834-1839 рр. вся родина з дітьми жили в Хмельнику на Поділлі.

Мініатюрна, чорнява Полінька, яка походила обличчям на батька, пам'ятала себе з трьох років. У "Автобіографічних замітках" вона згадує з захопленням про свої перші роки життя, про щасливе оточення.

В Хмельнику хлопчик-дворчак учив Поліньку грати на цимбалах. З містечка приходила "панна Фелікса" й вчила її читати польською мовою, якою вони всі в Хмельнику добре володіли. Мати й Параша — дочка економки Катерини Опанасовни — вчили її співати українських пісень і Полінька охоче співала перед гостями: "Ой лихо — не Петрусь", "Не ходи, Грицю" й улюблену "Танцювала риба з раком".

Живучи на селі, Полінька близько стояла до народу, не цуралася його, як інші панські діти, і це дало їй право казати про себе Ф. К. Вовкові: "ви сами побачите цінність мого матеріялу, бо я, дійсно, змалку близько стою до народу, як може ніхто з інших етнографів".

Між 1839-1846 рр. Бартоші виїхали з Хмельника, й Полінька здебільшого живе на хуторі Теревені на Чернігівщині й в селах Стольному й Казарах.

Року 1846 вчиться короткий час в пансіоні на Шостенському пороховому заводі.

Року 1847, після смерті матері, батько одвіз дочок до Лизаветинського Московського Інституту.

Року 1848 помер і батько. Це було велике горе для Поліньки.

П'ять років інститутського життя та вчення пройшли непомітно. Одного разу Полінька написала з інституту листа до тітки, де вона вітала також Катю й Федьку. За це вона мала силу неприємностей, коли клясна дама довідалась, що це — кріпаки.

Року 1852 Пелагія Яковівна кінчає Лизаветинський Інститут в Москві дуже добре й повертається на Чернігівщину.

Року 1853 — одружилась з П. О. Литвиновим, сусіднім поміщиком.

Роки 1853-1866 Пелагея Яковна жила в селі Богданівці з родиною.

Роки 1866-1888 жила з дітьми у Києві, Москві, Богданові, в селі Землянці, щоб дати освіту своїм дітям.

Ті можливості вчитися і працювати, яких бракувало Пелагеї Яковні, коли вона закінчила інститут прийшли для неї під час навчання дорослих дітей. В 1870-1871 навчального року в Москві, разом з дочкою Вірою, котра в 1869 році скінчила гімназію в Києві, Пелагея Яковівна відвідує Луб'янські курси Геріє; з 1871-1872 знов у Києві з усіма дітьми, котрі гуртувались навколо Лисенка й Старицького.

Середня й вища школи, звичаї учнів і педагогів, потайні гуртки освіти, арешти тощо, наповняли їх життя. В уривках пише автобіографічні замітки, оповідання, статті.

Важко встановити, з чого саме починаються друковані праці Пелагеї Яковівни. Загальне враження таке, що, приїхавши до Києва в 1866-1867 рр. вона поступово входить в культурне життя, поступово знайомиться з його установами, осередками й з окремими представниками.

Спочатку Пелагея Яковівна дає до друку найцікавіші з своїх родинних документів, котрі мають етнографічну вартість, потім потроху починає писати сама.

В 1873 р. вона передає "вѣновий реєстръ" Ганни Борзіковської (її бабки) до Юго-Зап. Отд. Географ. Общества. В 187 р. листування гр. Безбородька з її батьком про молокан*) Нової Чигли до "Древн. и Нов. Россіи". В 1881 р. до К. Старицького 42 документи початку XVIII ст. (переважно купчі) і т. ін. З 1874 р. Пелагея Я-

ковівна дає до "Кієвлянина" кореспонденції й оповідання.

В "Кієвлянинѣ" надруковано за 1875 р. ч. 9-10 "Старосвѣтскіе помѣщики, только не Гоголевскіе", за підписом Яковлева, ч. 33-34 "Тетушка Елена Ивановна", ч. 71-72 — "Аксюша" і далі 1875-1876 р. "Народные лѣкарства" й кореспонденції до С. П. Вѣдомости 1875 р. 8. VII, ч. 218, рецензія "Русскіе писатели 18 ст. Ф. О. Туманський; в "Русской Старинѣ" за 1873 р. В одному з листів до Ф. К. Вовка, котрий дуже вплинув на неї, Пелагея Яковівна зазначає, що Віт. Як. Шульгин похвалив її оповідання "Старосвѣтскіе помѣщики" й порадив їй працювати в галузі старовини та етнографії. На цей шлях Пелагея Яковівна й стала. Від доповідей, кореспонденцій та публіцистичних заміток вона поступово й поволі стає уважним, вдумливим етнографом. Якраз найбільше Пелагея Яковівна й відома, як дослідниця етнографії та народнього мистецтва.

Її праця над "Орнаментом" починається з 1870 років і тягнеться протягом 30-ти років — до самої її смерті. В 1878 році виходить I-ий випуск "Южно-Русскій Народный Орнаментъ". Взірці шиття, ткання й писанок Глухівського повіту". В 1902 р. виходить II-ий випуск "Южно-Русскій Народный Орнаментъ" з передмовою проф. Редіна. 20 кольорових таблиць малюнків шиття, ткання та писанок Конотопського, Кролевецького, Новгород-Сіверського та Стародубського повітів". Через цензуру прийшлося змінити назву "Український Народний Орнамент" на "Южно-русскій", бо це була пора переслідування всього українського.

Пелагея Яковівна перша з дослідників звертає увагу на кахлі — галузь народнього мистецтва, що була дуже поширена на Чернігівщині й починає змальовувати кахлі ще в 1860 р., а найбільше з 1880 р.

У літературі з орнаменту не тільки Чернігівщини, але й взагалі з України, робота Пелагеї Яковівни поруч з роботою Ф. К. Вовка (1874 р.) і О. П. Косачевої (1876 р.) займає почесне місце. Од 1878 р. до 1902 р. кращих і докладніших праць не виходило. Видано малюнки не художньо. Уважної оцінки не було зроблено.

Друга чимала праця була: "Опытъ статистическо-экономической монографіи смѣшанного и общинно-подворного хуторного владѣнія с. Землянки Глух. у Черн. губ.". За етнографічний опис села Землянка Пелагея Яковівна одержала од Вольно-Економическаго Т-ва похвального листа. За сільсько-господарчі статті одержала від того ж Вільно-Економическаго Т-ва диплом (1885 р.) і визнано її за члена-співробітника. Її сповіщають, що її роботу розглядали фахівці й на зібранні 6. II. 1888 р. відділ сільсько-господарської статистики й політичної економії визнав за дуже докладну, що надзвичайно повно охоплює чисто всі життєві явища с. Землянки; далі відділ висловлює їй свою подяку за цікаву працю; сповіщає, що передав рукопис до редакції "Трудовъ Вольно-Економическаго О-ва" і дуже вітає

її пропозицію подати опис і інших сіл Глухівського повіту.

Пелагея Яковівна одержує "Київську Старину" з першого числа. Вона все уважно читає, бере до серця й відгукується на прочитане. Розшукує й надсилає цікаві старі документи й друкує мало не щороку свої невеликі, але завсіди доречі й цікаво написані замітки. Так у "Київській Старині" були надруковані такі статті: "Криниця — Богиня плодородія у Свєрьянѣ", "Какъ сажали в старину людей старихъ на лубокъ", "Какъ землянцы потеряли свою вольницу", "Еще о старинныхъ трактах или дорогах въ Южной Россіи", "Къ исторіи оспоприванія въ Малороссіи", "Очерки из жизни старосвѣтскихъ помѣщиковъ".

Її палка непогамована натура всім цікавиться, всюди приймає участь, працює й пише. Її роботи: жіноче питання, робітниче, педагогіка, історія, праця в галузі економіки, права, етнографії, народньої техніки, побуту, мистецтва, оповідання, в яких публіцистики стільки, скільки і етнографії — ось чим заповнені її дні й години.

Проживаючи переважно в Києві, Пелагея Яковівна не пориває зв'язку з провінцією. Року 1880-1881 вона інтенсивно працює для Московської виставки у кустарному й місцевому відділах. Об'їздить кустарні пункти ткачів, золотарів, гончарів, розшукує й підбирає колекції писанок, рушників, хусток. Досліджує вироби місцевих золотарів (каблучки, мережані люльки, хрести). За підготовчу до виставки працю Пелагея Яковівна дістає "почесного диплома", а за зразки глини і таблиці до них — бронзовий медаль.

За порадою С. Ф. Русової Пелагея Яковівна написала першого листа Ф. К. Вовкові на адресу Наукового Т-ва у Львові. Вона надіслала йому дві казки для "Revue des traditions populaires", No. 1 за 1897 р. В другому листі пропонує надіслати йому "Весільні обряди й звичаї у с. Землянці", що вона дала на рецензію Русову. З дальшого листування видно, що Ф. К. Вовк похвалив її за першу частину "Весілля", яке він сам перекладає на українську мову й переконує Пелагею Яковівну писати одразу українською мовою.

Доповідь Ф. К. Вовка в Паризькому Антропологічному Товаристві в ім'я пані Пелагеї Бартош-Литвинової про "Весільні звичаї й обряди в селі Землянці на Чернігівщині" викликала захоплений інтерес. Її обрано членом-кореспондентом "Паризького Антропологічного Т-ва", а "Societe de sociologie" надсилає їй подяку. Авторка прохає повідомити про це Московське Етнографічне Т-во та Академію Наук, додавши, що вона сама свого твору, через чинні тоді царські закони одержати не може.

Надсилаючи до Львова через Волочиськ до газети "Зоря" "Олійниця в с. Землянці Глух. повіту на Чернігівщині" з малюнками і українським текстом Пелагея Яковівна згадує за силу неопублікованих матеріалів: вишиванки, писанки, кахлі з Чернігівщини, Курської губ., Полтавщини й скаржитися: "невже моя праця мусить загинути,

а її назбиралось таблиць на 30". Цей матеріал був надрукований після смерті Пелагеї Яковівни у 1905 р. в т. VI. "Матеріяли до укр.-рус. етнології" й виданий за редакцією Ф. К. Вовка.

Року 1899 вона передала безліч етнографічних записів, пісней, казок О. Ів. Малинці, які були надруковані у "Сборникъ матеріаловъ по малорусскому фольклору". Чернігів, 1902 р.

Пелагея Яковівна працювала також над "Народнім Календарем", "Абеткою" й над такими темами: "Новый способъ приготовления губки", й над "ткацтвом", "народньою кухнею", "невінчаними шлюбами", "відьмами", "ступою" — це останні праці, писані українською мовою. Всі вони заслуговують на увагу, бо зберігають багато слів з народньої техніки, дають дещо зовсім нове, зокрема "Календар" — порівнюючи з інши-

ми українськими народніми календарями подає відомости, що їх ніде не записано.

14-го березня 1903 року Пелагея Яковівна одержує листа, що її затверджують членом Наукового Товариства ім. Шевченка.

Через півтора року, 8-го вересня 1904 р. Пелагея Яковівна вмерла тихо й спокійно. Її поховано на цвинтарі під великою ялинкою проти її дому в селі Землянці.

*) Одна з сект, що не визнавала православних обрядів. Богослужби молокан полягали тільки в читанні св. Письма і співі псалмів. Молоканам заборонялися будь-які розваги, алкоголь, тютюн і лайка. Майже всі вони були грамотні.

Прим. ред.

С. РИНДИК

БОРУХ

(Із жидівського фольклору)

1.

Це давня байка. Борух — швець,
А в нього жінка, діток купа,
Копито, шило і клевець
Та ще гніздо — тісна халупа.
А в тім гнізді що — в Бога — дня
Гармідер, галас, варвідня,
Бо діти бігають і скачуть,
Кричать, пищать, сміються, плачуть.
А мати гримас на всіх
І б'є за крик, за плач і сміх.
І так щодня, і так щороку,
А гурт малих росте нівроку,
Росте, мов зілля зпід води,
Одно з колиски, два туди.
Гуде малечі повна хата,
А Борух шиє, спину гне
І тата татового тата
Всіма прокльонами кляне.
Та це не дуже помагає,
Бо всі тати давно в землі,
Куди прокляття не сягає,
Де мертва тиша взагалі.

2.

Аж раз такий гармідер знявся,
Що Борух, втративши терпець,
Відкинув шило і клевець,
А сам до рабина пігнався
Просити ради на біду —
На бурсу буйно-молоду.
А рабин, мудрости криниця,
Уважно вислухав шевця
І мовив: "Хата — не в'язниця,
А діти — рейвах без кінця.
Не тихий сум, а сміх і гульки

Панують там. де рань душі,
Де ті малишки-малиші,
Де ті ще менші коротульки.
Таку їм Бог натуру дав."
Так мовив рабин. Так гадав.
І замість мудру раду дати,
Казав прийти за кілька днів,
А покищо для пустунів
Порадив курочку придбати —
Живу забаву для малих,
Щоб той гармідер трохи стих.

3.

Придбали курку. Діти з дива
Розкрили очі і роти,
І стихла хата галаслива,
І притаїлися кути.
Ба, навіть вічно-рухе шило
Усякі рухи залишило.
Та за хвилину, чи за дві
Настали нелади нові:
Настали рухи рухливіші
І галас-гуки, ще гучніші,
Бо курка киркнула і вмить
Втекла туди, де Хоха спить!
Під піл, де сховище велике,
На драні лахи, черевики,
Де всяке хатне барахло
В безладі дикому лягло.
"Там Хоха! — крикнули їй діти: —
Тікай! Там Хоха! Там біда!"
І курка вирвалася ізвідти
І запитала, — "Куд-куда?"
— "Сюди, сюди! До нас на руки".
А курка плигнула на піч,
І хмара чорної пилюки
Зробила в хаті темну ніч.

Закашляла, зачхала хата,
Аж бідний Борух застогнав
І тата татового тата
Стома прокльонами прокляв.
Коли ж розвиднилося трохи,
Шалений крик зчинився знов,
Бо знов під піл, назад до Хохи
Шугнула курка стрімголов.
Та зочивши страшну загубу,
Стригнула звідти до вікна,
А звідти, наче нависна,
На піч, на припічок, на грубу.
А потім скочила на стіл,
А потім того знов під піл,
Назад до Хохиної пащі
На пропадимо, на пропаще.
А вслід за нею крик і гам,
І стук і гук, і грім і гуркіт,
І стався з хати балаган,
Ще гірший, як бував до курки.

4.

“Терпів я, люди, скільки міг”, —
Промовив Борух сам до себе, —
“Та більш несила” — і побіг
До мужа мудрости — до ребе.
І все до крихти розповів.
А рабин вислухав та й каже:
“Цей гудз найлегший із гудзів,
Тобі його й коза розв’яже.
Пусти козу до бахурів.
Вона бо з куркою укупі
Наладить мил-життя в халупі.”
На щастя, Борух мав козу,
Ручну, не дику дерезу,
З назад загнутими рогами
І бородатими ногами.
Була це скромна німіна,
Сама про все для себе дбала.
Чи їсть вона, чи п’є вона,
Нікого тим не турбувала.
Ніде за містом не була
І трав ніяких не скубла.
Вночі під хатою куняла,
А в білий день ярмаркувала
Поміж возами на торгу,
Де їжу крала дорого:
Полову, сіно і солому,
Обрік з опалки чи з мішка
І повне вим’я молока
Щодня приносила додому.
А там за трунок цей смачний
Давали їй горня помий.

5.

Коза в халупі. Діти з дива
Розкрили очі і роти,
Здуміла курка полохлива,
Не знавши, куд-куди втекти.
Застигло все в останнім русі,
І стало тихо, як у вусі.
І стало тихо... Сто надій
Відразу Боруха загріло:
“Нарешті бурсі молодій

Запав спокій у буйне тіло!”
І може б справді сталось так,
Якби не дике куд-кудак,
Що, мов стріла, упало з печі
На занімилій гурт малечі.
Заверещала бахурня
І на козу гурмою впала,
А та на-безбач, навмання
Пішла по хаті гоцадрала!
А вслід за нею крик і гам,
І стук, і гук, і грім і гуркіт!
І стався з хати балаган,
Стораз дикіший, як за курки.
Не бив тоді клевець кілків,
І шило дірок не кололо,
Ба, навіть Борух не стерпів
І за дітьми вганяв навколо,
Щоб рятувати від кози,
Від тупу-лупу дерези.

6.

Минуло кілька днів козячих.
Не чувши рук, не чувши ніг,
Потрете Борух нетерплячий
До мужа мудрости побіг.
А той питає: “Як там діти?
А що коза? А ремесло?”
— “Ой, ребе, ребе! Ще на світі
Такого лиха не було”, —
Відмовив Борух. — “Сам нечистий
У ту козу-мерзу заліз,
І стала дідьком серед кіз,
Чугайстром стала норовистим.
Нема вже в хаті ремесла,
Нема клевця, кілків немає,
Бо швець обрався за козла
І сам за козами вганяє.”
Сказав усе, не затаїв.
А рабин слухав тих жалів
І кожне слово важив двічі,
А потім каже: “Чоловіче!
Від тої дикої кози
Багато гуркоту і грому.
Нехай іде поміж вози
На сіно, січку, на солому.
Гони її, а сам сюди
За день, за два, за три прийди.”

7.

І зараз же, тієї ж днини,
Тієї самої години
Була коза вже на торгу
І крала їжу дорого:
Де клапоть сіна, де солому,
А де полову із мішка,
А як вернулася додому,
То з повним вим’ям молока.
І діти пили ту присмаку,
І Борух випив ложку з гаком.
І так було там кілька днів:
Коза на місті, курка в Хохи,
А гурт завзятих пустунів,
В козячі дні втомившись трохи,
Снаги великої не мав,

Ба, навіть дехто позіхав.
Була це буйности відпруга,
Яксь відлига це була...
І невгавуча в серці туга
В солодку віру перейшла.
І Борух вийшов жваво з хати
І спрямував свій крок туди,
Ле вміли раду добру дати
На повний визвіл із біди.

8.

"Пішла коза ярмаркувати?", —
Спитався рабин жартома.
— "Та де! Побігла бігома,
Як тільки вирвалася із хати", —
Бадьоро Борух відповів. —
"І зникли всякі скоки-брики,
За що спасибі превелике
Прійми від нас і бахурів.
Ще тільки курка лиходіє,
І на спокій нема надії."
— "А ви їй більше не терпіть:
Заріжте, юшки наваріть,
Засипте крупками дрібними
І нагодуйте діток ними.
А потім того знов сюди
За день, за два, за три прийди."

9.

За кілька днів нова розмова.
Питає рабин, що і як.
Чи є хоч будь-яка обнова?
Чи далі ще спокою брак?
А Борух: "Ребе! Янгол Божий
Над нами з неба пролетів!
І все нам стало миле й гоже —
Дитячий сміх, дитячий спів,
Дитячий гук, дитячі брики
І всі їх радощі великі!"
А потім, скинувши сльозу,
Сказав: "Спасибі за козу,
За курку, диду й навіжену,

За їх науку, за спасенну!"
А рабин мовив: "Всяке зло
Стає милішим, ніж було.
Коли ще гіршого зазнати —
Лихе з лихішим порівняти."

10.

Таке-то сталося десь, колись.
І це була б остання крапка,
Але прийшла мені на мисль
Одна стара-стара прабабка.
Вона казала: "За панів
Не мали ми просвітних днів
І скніли в праці під'яремній,
Глухі, затуркані і темні.
А в панській буді на селі
Ішли забави і гулі.
Таке колись. Тепер комуна.
Прийшла з Москви гучна, столунна.
Прийшла і крикнула: "Чувай!
Іще п'ять літ, — і буде Рай!
Отож працюй, змагайся, дбай,
Сплюхам, вайлам не потурай!"
Минула купа п'ятирічок,
Пролило сліз сто рік і річок,
Бо там, де був гульвіса пан,
Тепер чека, льохи, наган.
Немає в хаті господині:
У кучі десь плакає свині.
Немає більше матерів:
Вантажать міхи тягарів!
Погасли зорі в небі синім —
Красуні наші безневинні:
На цілину загнав москвин,
На гвалт, наругу, на загин.
Моліться, діти, щоб Всевишній
Вернув панів і світ колишній,
Бо навіть панщина тяжка
Стократи легша, ніж чека,
Ніж та комуна, ті цілини,
Де діти наші, цвіт наш гине!"

КОНКУРС СУЖ КАНАДИ НА МОЛОДУ ТВОРЧІСТЬ В 1968 р.

У наслідок проголошеного
Спілкою Українських Журналі-
стів Канади 2-го Конкурсу на
журналістичну і літературну
творчість нашої молоді, друко-
вану в українській пресі в 1968
році, на адресу Спілки було на-
діслано 33 твори, в тому 15 стат-
тей, 9 літературних нарисів, 4
репортажі і 5 віршів. Нижче по-
даємо заголовки зголошених і
прийнятих у визначеному на кон-
курс реченці творів молодих ав-
торів:

СТАТТІ: "Навчання української
мови", "Українська мова конеч-
на", "Третій елемент чи третя
сила?", "Осиротіла церква", "Що

таке ТУСМ", "Академічна мо-
лодь і громадянство", "Україн-
ська молодь і світові події", "Чи
нашій молоді загрожує денаціо-
налізація?", "Традиція чи май-
бутнє?", "Що я вважаю найваж-
ливішою проблемою української
молоді?", "Студентство і укра-
їнське суспільство", "Більшість
українського суспільства мов-
чить", "До Лицаря на білому ко-
ні", "Нас, критикуючих, все кри-
тикують".

Одна стаття відкинена як та-
ка, що не відповідає вимогам
конкурсу.

НАРИСИ: "Паяцик", "Санта
Клавс", "Розмова", "Недокінчена
вишивка", "Катарзис", "Христос
воскрес", "Дивак", "Стояв він
сам", "Чому?"

РЕПОРТАЖІ: "Йшли діди на
муки...", "Вона бажала там бу-
ти", "Сильвестер у Франкополі",
"МУНО відбуло з'їзд",

ВІРШІ: "Мов скла випатроше-
ні", "Якщо", "Закутій Україні",
"Казка", "Сон".

У склад конкурсного журі
входять: Борис Олександрів, А-
ріядна Стебельська і Данило
Струк. Буде призначено три на-
городи, при чому кількість на-
городжених в межах даної на-
городи авторів буде залежати
від рішення журі. На нагороди
призначено з фондів СУЖ Ка-
нади 120 дол.

Управа
Спілки Українських Журналістів
Канади

Віра ЛУКАШ-БОДНАРУК

ПО ПІВДЕННІЙ АМЕРИЦІ

ПЕРУ

Літні вакації в 1968 році ми провели в Південній Америці. Одною з найцікавіших країн, що ми відвідали, було Перу. Тут до приходу еспанців в 16 столітті володіла могутня династія інків. Коли еспанці під проводом Франціска Пізара вбили обох імператорів інків, то двісті років керували країною еспанські "віцекоролі". Держава Перу стала незалежною в 1821 році за Сан Мартіна.

В теперішній столиці Перу, Лімі, дуже відчувається еспанський вплив, особливо в архітектурі. Це тому, що столиця була збудована Пізаром, який хотів мати столицю на побережжі Тихого океану. Ліма збудована у формі трикутника і прикрашена великими скверами, церквами та монастирями. Тут можна бачити вівтарі з щирого золота та срібла й каплиці з дорогим різьбленням. Ці церкви з еспанських часів стоять і досі, вони відрізняються своєю красою і їх можуть оглядати туристи. В одній із них, а саме в Катедрі, знаходяться тлінні останки Пізара. В Лімі засновано перший університет на американському континенті, як також почала працювати перша друкарня. Музей антропології та археології притягає також багато туристів. В нім побачите великі досягнення різних племен, що пізніше увійшли в склад держави інків. Також надзвичайно цікаві тканини племені паракас та кераміка племен чіму, наска і пачакамак. Ці тканини та кераміка дуже нагадують мотиви й кольори, що їх знаходимо в гуцульських виробках.

Після Ліми відвідали ми руїни з часів панування інків — Пачакамак. Там можна побачити відкопані піраміди в честь бога сонця, святиню місяця та святиню творця Бога. З усіх святинь є гарний вид на Тихий океан.

З столиці Ліми полетіли ми 500 миль на південний схід до столиці інків, міста Кузко в горах Андах. Місто положене 12,000 стіп над поземом моря, тому спершу треба нам відпочити, щоб наш організм звик до такої радикальної зміни у висоті. Переїжджаючи містом, ми їхали кам'яними дорогами ще з часів інків, яких на протязі століть ніщо не ушкодило й не знищило. Тут також є кам'яні мури і фундаменти з часів інків. За містом Кузко майоріють руїни святинь, фортець та кам'яний трон імператорів інків. Населення — індіанське. А мова — це мова колишньої імперії інків — кечуа. Дехто з індіан володіє теж еспанською мовою, але вона для них чужа.

З міста Кузко ми вирушили спеціальним потягом далі в гори подивитись на славну фортецю інків Мачу Пічу. Цієї фортеці еспанські завойовники ніколи не могли знайти. До неї втекли від еспанців і там переховувались дівчата святині місяця. На Мачу Пічу лишилось усе так, як було за часів інків. Фортеця збудована на самій го-

рі, як на сідлі. Відразу коло гори, на якій побудована фортеця, видно другу гору, ще вищу. З неї сторожа бачила всю дорогу, що вела на Мачу Пічу. Цю фортецю "відкрив" американський сенатор Гіром Бінггем в 1911 році. Він заприятелював з одним індіанцем, що мешкав на Мачу Пічу, і той показав йому дорогу до фортеці. Розкопали її американські археологи. Фортеця Мачу Пічу є найцікавіша з усього, що можна побачити в Південній Америці з сивої давнини.

АРГЕНТИНА І УРУГВАЙ

З прегарної Ліми відлетіли ми до Буенос-Айресу, столиці Аргентини, що лежить близько Атлантийського океану на ріці Ла Плята. Нове летовище, на якому сідають міжнародні літаки, лежить далеко від міста, і треба їхати полями, поки дойдеш до центру столиці. З летовища в місто їхали ми невеликими вулицями, часто звертаючи з одної вулиці на іншу. Нас це дивувало. Пізніше довідались ми, що причиною такої крученої їзди було те, що останнім часом бандити нападали на автобуси, які їхали з летовища. Тому шофери тепер часті змінюють напрям їзди, роблячи кожного разу інші закрути й часто міняючи вулиці своєї дороги з летовища.

Буенос-Айрес, можна сказати, величезне європейське місто. Це найбільше місто в Південній Америці і сьоме щодо величини в світі. Сім мільйонів людей живе в столиці та в її околицях. А всього населення має Аргентина 20 мільйонів. Отже, одна третя аргентинців живе в Буенос-Айрес.

До берегів ріки Ла Плята еспанці запливали ще на початку 16 століття. Але, крім військової станиці, тут нічого більше не було.

Аргентинці проголосили незалежність в 1816 році під проводом Сан Мартіна, того самого, що пізніше здобув незалежність державі Перу. З 1850 року Буенос-Айрес почав скоро розвиватися через те, що приїхало багато європейців, які почали засівати родючі поля збіжжям.

Найбільше в Аргентині поселилось італійців та еспанців. Колишній старий військовий пост не міг примістити всіх емігрантів, що почали масово прибувати. Тому стару столицю, на початку 20 століття, майже цілком перебудовано. Серцем міста, як і за колоніальних часів, є площа Мейо. Тут стоїть історична ратуша, звідки почалася боротьба за визволення Аргентини від Іспанії, а також рожева Каза Розада, місце урядування президента з його міністрами, та катедра, в якій похований Сан Мартін і де горить вічний огонь. В центрі міста знаходяться також міністерство праці та банк. Частина катедри, в якій похований Сан Мартін, частково спалена за часів Перона і ще й далі стоїть невідбудованою. У відстані кількох вулиць від центру міста знаходиться церква, до якої належать найвпливовіші й найбагатші ар-

гентинці. Тут теж приміщено бібліотеку та головні банки й крамниці.

Друге важливе місце — це Плаза дель Конгресо, де знаходиться будинок конгресу, який, між іншим, дуже нагадує американський будинок конгресу у Вашингтоні.

На площі Республіки стоїть високий обеліск, поставлений з нагоди 400-ліття заснування міста.

Найкращі крамниці в столиці Аргентини знаходяться на вулиці Калле Флоріда, а найдорожчі — на Санта Фе. Ми зупинилися в готелі на Калле Флоріда, тому мали нагоду оглянути їхній крам, особливо шкіряні вироби високої якості. На цій вулиці заборонений рух авт, й публіка вільно ходить по всій вулиці. Дуже гарна вулиця Коррієнтес — це вулиця театрів, ресторанів, кав'ярень та нічних клубів. В Буенос-Айресі багато театрів, 20 з них дають вистави протягом цілого року. Також популярні концерти, балети й опери. В театрах ніколи немає порожніх місць. Аргентинці спроваджують до себе мистців з цілого світу. Нас здивувало, що їхній театр Колон є найбільшим оперним театром у світі.

Дуже цікава найстаріша частина міста в самім порті столиці. Там живуть самі італійці, що репрезентують другу веселу Італію, повну кабаре-тів, ресторанів і мистецьких галерій. В цій частині міста, як і в цілому Буенос-Айресі, найбільший рух починається десь коло одинадцятої години вечора і триває до самого ранку. Здається, все місто в русі, всюди гамір і життя.

Чудовий також парк Палермо, близько якого знаходяться зоологічний та ботанічний сади. В цьому парку мають побудувати пам'ятник Тарасові Шевченкові. Тут же побіч й американська амбасада.

Люди Буенос-Айресу горді й трохи зарозумілі. Вони все знають "перфекто", в них все є, як і в Америці, і як тільки почують англійське слово, відразу хочуть показати своє знання. Щоправда, вони добре начитані. Населення на дев'яносто відсотків грамотне. Коли порівняти Перу та його милих нащадків інків з європейськими аргентинцями, то треба сказати, що це дійсно два різні світи.

З Буенос-Айресу полетіли ми до столиці Уругваю Монтевідео, так званого Парижу Південної Америки. Декілька років тому Монтевідео стояло на дуже високому економічному рівні, тому сюди приїздили тисячі туристів, щоб відпочити на чудових пляжах з білого піску вдень, а увечері пограти в казино. Але за останні два роки економічний стан міста обнизився, тому багато туристів вже починають оминати його. І це відчувається: Монтевідео прегарне собою, але запущене.

Були ми там в суботу й неділю, отже у дні, коли все зачинене, тому обходячи найцікавіші місця ми були майже самотні на вулицях. Дуже гарна будівля в столиці Уругваю — це палата послів, збудована з різного мармуру, що є в Уругваї. В неділю на базарі можна купити все, починаючи від старих шнурівок, до свіжих чудових

Іван ДРАЧ

ЛИСТ КОНОЗИСТОЇ ДІВЧИНИ

*Ти мене, милий, не руш.
Цвіт облітає з руж,
Вітер такий скажений.
Рідний мій, навіжений,
Ти мене, милий, не руш.*

*Солоно так мені,
Солодко в самотині.
Хай воно для годиться
Ведеться так, як ведеться, —
Дай мені бути при мені.*

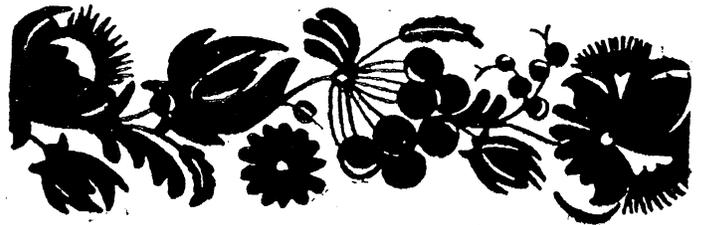
*Я ж дика, впокорена, зла,
Смага доторкнулась чола,
Волосся запровлено в стьожку.
Дуже було мені тяжко,
Милий, од твого крила...*

*Дай одійти на дозвіллі,
Ходити по вогкому зіллі,
Топити тут мамину піч.
А говорять жаби ж цілу ніч
В лілей телефони білі.*

*Я чадію з того крєкоту,
Хоч подайся у їхню секту,
Та біжу, ти мені пробач,
В телевізорі знову м'яч —*

Популярний ерзац інтелекту.

*Солодко так мені,
Солодко в самотині,
Дай мені для годиться
Перебіситься, переказиться,
А потім вже й — по мені...*

квітів включно. Люди на базарі назагал одягнені бідно. Наш шофер таксівки попереджав нас, щоб ми уважали на публіку, бо можемо дуже легко позбутись своїх гаманців.

Після базару ми відвідали головну площу — Плазу Артїгас, а на ній велику статую генерала Артїгаса. Це він проголосив незалежність Уругваю. Саме в ту неділю був день їхньої незалежності і на площі ми побачили старенького промовця з почесною вартою та небагато військовиків Уругваю під час цього святкування.

Того ж вечора ми лишили Монтевідео і попрямували до Бразилії.

(Далі буде)

Гаврило ГОРДІЄНКО

СОНЯШНИК

*Соняшник, соняшник, теплим промінням
Серце зігрій, дай наснаги мені.*

Петро Дорошко.

Деякі рослини в різних країнах так тісно пов'язані з краєвидом країни, що стають невід'ємною частиною того краєвиду, бувають настільки популярними та улюбленими у народів тих країн, що наприклад в Канаді листок автохтонного канадійського клена після жвавого обговорення законною постановою парламенту було ухвалено, як державний герб Канади.

В усіх стейтах Північної Америки (ЗСА) існують також ухвалені законами стейтових законодавчих палат легіслятур стейтові квіти, дерева, птиці і навіть різні звірі. При чому в деяких стейтах на чолі стейтової "національної" квітки, обрано автохтонну квітку, але в більшості стейтів на обрання "національної" квітки впливало не походження її, але скоріше замилювання до неї, або промислове значіння тієї рослини для того, чи іншого стейту.

У інших народів на чолове місце серед інших квітів вибивається "національна" квітка наслідком замилювання до неї великої кількості людей, незалежно від того, звідки походить ця "національна" квітка.

Такою "національною" квіткою українського народу можна вважати соняшник. Без різних спеціальних постанов чи плебісциту, лише через велике, виняткове замилювання до нього, став у нас таким популярним і улюбленим, хоч своїм походженням не є українською рослиною.

Батьківщиною нашого теперішнього культурного соняшника є Мехіко та південно-західні стейти США. Там він ще й тепер зустрічається як бур'ян поміж посівами кукурудзи. Ботанічний рід соняшника великий та різноманітний. Всіх видів його дотепер описано 264, з них 196 видів це трав'янисті рослини, 23 — напівкущі, 5 — справжні кущі, а 40 — мають грубі кореневища, або бульби. Більшість видів соняшника ростуть в США — 108, в Мехіко — 76, в Бразилії — 39, а решта в Канаді, Перу, Парагваї та в Еквадорі. Теперішній культурний соняшник ділять на два підвиди: польовий і декоративний.

Автохтонне населення американського континенту — індіани — збирали насіння соняшника й споживали його в їжу а також душили з нього олію, якою натирали собі тіло при різних їхніх ритуальних церемоніях. Несвідомо вибираючи за кожним разом усе більше й більше за розміром насіння соняшника на посів, індіани переводили селекцію соняшника.

Культивували вони соняшник за 2,800 літ дотепер і величина насіння його досягла поважного розміру, не меншого від теперішнього, що видно з тих решток насіння, яке знаходили ар-

хеологи в різних череп'яних посудинах по різних місцевостях на захід від Місури-Міссісіпі.

Індіани обожнювали сонце, яке у них було в великій пошані, і образи сонця, часто у вигляді соняшника, робили з золота в храмах, на одязі жреців і дівчат, які завжди брали участь у ритуальних відправах у храмах. Такої великої кількості золота еспанці, що вперше попали до індіанців, ще ніколи перед тим не бачили, тому вони відразу ж накинулися на все те золото і почали грабувати індіанські святині.

Крім того еспанці завзято вибирували все, що було виняткового в нововідкритій країні, пакували на кораблі й вивозили до Іспанії. Зрозуміло, що й соняшник своєю величиною та барвою звернув на себе увагу еспанців, які й привезли його в Іспанію.

Перша писана згадка про соняшник в Європі є з року 1510, коли соняшник ріс в Мадридському ботанічному саді. Звідти насіння його дісталось до інших ботанічних садів Європи та до монастирських садів, які на той час були те саме, що й ботанічні сади, і були розсадниками культури різних корисних, а особливо нових рослин.

Перший автор про рослини Нового Світу, еспанець д-р Монардес (1569) дав першу назву соняшникові "герба соліс" — "соняшне зілля". Скоро по тому (1576) флямандський ботанік Льюбеліус вперше назвав соняшник "соняшною квіткою" — "Флос соліс". Ця назва виявилася такою влучною, що року 1753 Ліней ужив її, як родову назву ботанічного роду соняшника "Геліантус" з грецького "геліос" — сонце і "антос" — квітка.

З того й походять теперішні назви соняшника в різних мовах, як французька "геліант", англійська "санфлавер", німецька "Зоненблуме", чеська "слунечнице", польська "слонечник", російська "подсолнечник" та українська "соняшник" і "сонях".

Квіти соняшника виявляють позитивний фототропізм, себто повертаються в напрямку сонця від ранку до заходу сонця. На великих площах культурного соняшника таке безпосереднє сприймання ним променів сонця, робить на глядача незабутнє враження.

Як нова, виняткова рослина, соняшник мав своїх аматорів, які його вирощували по садках і взаємно хвалилися своїми успіхами, яких вони досягли, культивуючи соняшника. Так англійський ботанік Жерард (1597) хвалився, що у нього соняшник досяг висоти 14 футів, з Мадриду писав йому один аматор, що він досяг висоти соняшника на 24 фути, в Падуї у якогось хвалька соняшник виріс на 40 футів і тільки голландський аматор був найскромніший, бо його соняшник виріс лише такий високий, як найвища

людина. Себто ставалося щось подібне до того, як це буває у рибалок та у мисливців!

Майже три століття соняшник в Європі був декоративною рослиною. Були спроби плекати його, як технічну рослину для здобування з нього олії, в 18 ст. у Франції, а в 19 ст. в Угорщині, але обидві ті спроби не витримали конкуренції в Франції оливкової оливи, а в Угорщині тваринних товщів.

І тільки спроби "бити" олію з соняшника на східних пограниччях України на межі Харківщини й Вороніжчини року 1835 почали нову еру в історії соняшника, не тільки в Україні, але й у цілому світі. Першою й головною передумовою успіху культивування соняшника для виробу з нього олії, було суворе дотримання постів вірними православної церкви. Тому збут соняшнкової олії там був, є і ще довго буде забезпечений.

Світова посівна площа під соняшником понад 6 млн га, з того в СРСР 4,2 млн га, а в Україні 1,7 млн. га і ще має тенденцію зростати. В Канаді площа під соняшником 9 тис. га, в ЗСА 3 тис. га.

Соняшник був в Україні в монастирських садах, які були на високому рівні вже в 16 ст. В 17 ст. соняшник із монастирських садів поширився по великих маєтках та по селянських садах, чи скоріше городах, де він і затримався ще й до наших днів, поки городи ще існують, там його побачив і поет Петро Дорошко: "Між гарбузинням, між картоплинням буйно горить ти в моїй стороні".

Легенда про те, що вперше соняшник в Україну привіз останній її гетьман Кирило Розумовський, який у роках 1743-1745 подорожував по Європі, не має тривких основ, вже хоч би тому, що українські монастирські сади були на високому рівні і вони мусили мати у себе соняшник майже одночасово з монастирями середньої Європи, себто вже в 16 ст. і не пізніше 17 століття.

Без перебільшення можна сказати, що історія соняшника, як культурної рослини, починається щойно в Україні. В Україні соняшник поселився на найбагатшій землі світу довкола хат, в садках та на городах України, себто там, де земля винятково родюча, винятково багата перегноем, багата азотом.

В тих умовах соняшник просто мутаційно, скачками, вибував до велетенських розмірів, як цілої рослини, так і проміру самої квітки-кошичка, до півметра. І таким його зафіксували численні поети, прозаїки та малярі, як невід'ємну складову частину українського краєвиду.

Соняшник в Україні акліматизувався і натуралізувався, бо клімат України виявився сприятливим, і всі інші умови для його росту, як природні, так і економічні були відповідні. І нарешті соняшник *українізувався*, бо український нарід прийняв його з відкритою душею, полюбив, як квітку, бо любов до жовтогарячих квітів в українського народу відома здавна.

В соняшній Україні соняшник був просто представником небесного сонця, тому українці його

Олесь ЛУПІЙ

ВОЛИНІ

Ще дивним юнаком
Я мандрував з теодолітом
По твоїх дорогах і містах.
Власне, міст не бачив,
Тільки гарні назви
Втішали,
Що тут колись народяться
міста.

Я бачив гарні назви:
Луків, Любомль, Війниця,
Володимир-Волинський.
Мій темно-сірий теодоліт
Любили волинські діти,
Підступали до нього,
Немов до ворожбита.
На нього задивлялися
Дівчата з Ковеля,
А одна темнокоса із Лукова
Навіть доторкнулася.
Не боялась глянути
Крізь його віконце
На свою хату,
На те майбутнє містечко
І на себе на фоні містечка.
А тоді ще стала біля мене,
Запитала, чи все це правда...
Правда, дівчино, правда,
Правда, Волинь моя, правда...

"Поезія, 1969, ч. 1"

люблять і при всіх переселеннях поза Україну беруть насіння соняшника з собою й садять його чи на Зеленому Клині, чи в Казахстані, чи в Канаді, чи в Аргентині, чи серед височезних мурів американських мурованих міст. Соняшник нерозлучна квітка українського народу!

Департамент Агрікультури в Вашингтоні послав своїх спеціалістів в Україну та серед українців на Далекий Схід "репатріювати" соняшник "на родіну", з якої він колись перед століттями виїхав скромною непомітною рослиною і тільки в Україні, оточений любов'ю та опікою українського народу на найбагатшій землі світу він вибував до теперішніх розмірів й набув теперішнього значення в сільськогосподарській культурі.

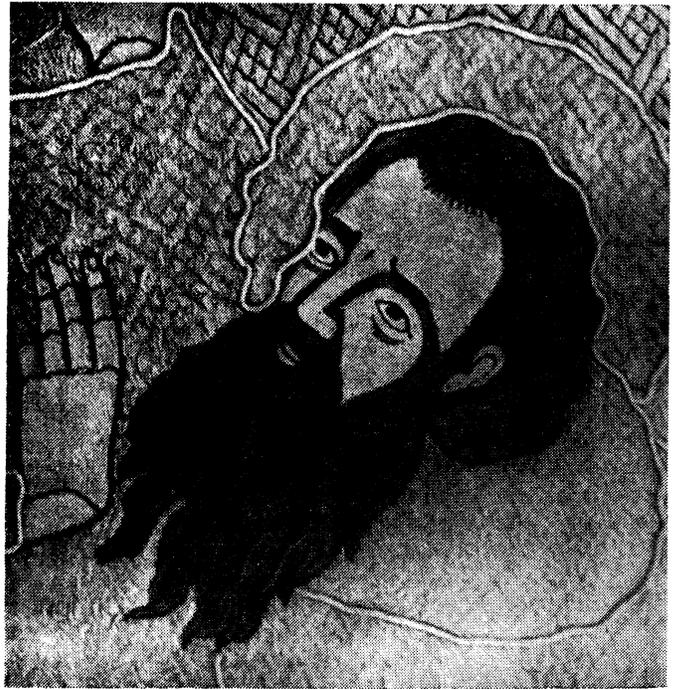
Приклад із соняшником показує, як прадавня українська хліборобська культура не тільки акліматизує, натуралізує, але й українізує рослину, яка своїм походженням була з далеких заокеанських країв, але тепер стала справжня українська національна рослина і як така мандрує світами, і як таку ми мусимо її знати, про це пам'ятати і ніколи не забувати, бо соняшник це витвір нашої української культури.

ЦІННІ ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ СУЧАСНОГО ПОДІЛЛЯ

(З приватного листа з Поділля 1968 року)

...До тих листів, що я досі писав Вам про історичні скарби нашого Поділля оце долучую ще один довший допис на ту ж, цікаву для нас обох тему. Цим разом хочу подати щось більше й докладніше і про сам кам'янецький міський музей, про який я з гордістю довідався, що він справді є великою і славною атракцією нашого міста.

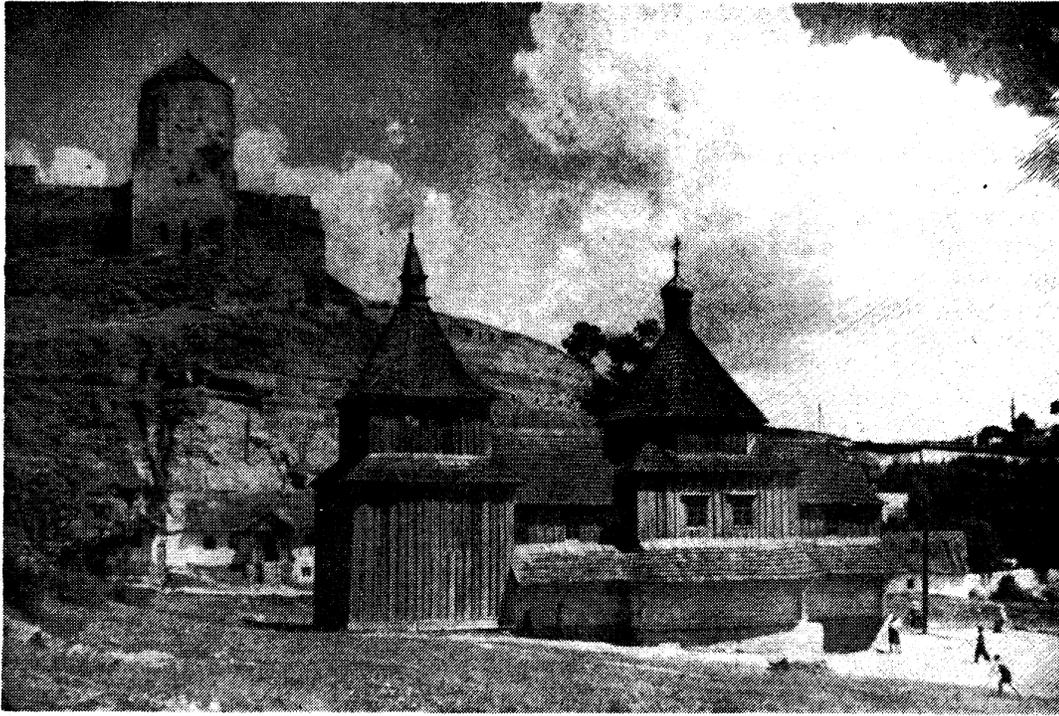
Отож, як виявляється, Кам'янецький Музей був відкритий в 1891-му році й є одним з найстаріших в Україні. Всі архівні документи магістрату увійшли були в його фонд іншого неповторного матеріалу. Історичні ж археологічні, церковні, побутові та інші важливої культурної ваги експонати перейшли до теперішнього приміщення музею із попереднього Церковного Старосховища (Древнєхранілища), заснованого в згаданому вже році кам'янецьким протоєреєм о. Юхимом Сіцінським у приміщенні при Домініканському костелі. По світовій війні за часів української влади в Кам'янці музей перенесено до старовинної фортеці, яку Ви, безумовно, пам'ятаєте. Там його головна база перебуває й досі. Але в часі лихоліття в 1920 р. музей був дуже пограбований. Співробітник музею Олександр Прусевич, забивши собі голову переконанням, що він є поляк, виїздив разом з польським військом до Польщі й заодно захопив з собою цінні музейні експонати: забрав цехові знамена, значки, образи, печатки, писанки й багато іншого, і таким чином розсипав по світі перли нашого славного Кам'янця. А потім закінчив своє життя, як Юда, — перетяв горло. І гіркий жаль, і злість охоплює. Це ж був охоронець музейних фондів, і сам їх занастив... Пропало 5 великих скринь — подумати тільки! Пізніше інші фонди необхідно було звільнити від унікальних документів, передавши їх у центральний архів, бо в музею немає безповітряних камер, де б зберігалися унікальні. Отож передали судові документи Гайдамачини, Кармалюка й ще деякі. Але Кам'янецький музей все ж залишався одним з кращих в Україні. Мав він портрет Ю. Кармалюка, мальований Тропініним за рішенням суду, мав чудову збірку зброї, парчі, едвабів, порцеляни, картин, стародруків... Та ось наскочив і другий руїний вогонь на нашу многострадну Україну — фашистська чума. Мадяри 1941 року влетіли в Кам'янець ще гірш яничарів. Ви ще, мабуть, пам'ятаєте доброго лікаря Голдентрейстера; він упав першою невинною жервою п'яного розгулу напасників; а далі 22 тисячі громадян і понад 50 тисяч військовополонених були жорстоко закатовані. В таких умовах і музей не міг удержатись; вороги роздерли його по шматках. Нароблено збитків понад 2 мільйони карбованців. У 1944 р., коли по шостиденному бою німців вигнали з Кам'янця, то тоді музейники вернулися до замінованої фортеці й почали збирати уламки; власними руками відновляли пошкоджене приміщення музею — мурували, крили дахи. Пізніше відбу-

Никодим. Деталь гаптованої плащаниці XVI стол. Кам'янець-Подільський історико-краєзнавчий музей

довували одну будівлю вже майстрі, а далі й другий будинок, що був зруйнований ще в 1920 році.

Тепер, як зачувати, музей, крім філіяльного приміщення в катедральному костелі, має 13 великих залів й окремо залу з археологією. Тепер, вже ніби адміністрація мріє й про нове помешкання під картинну галерею, чого в Кам'янці ще не було. А ті картини, як кажуть компетентні люди, є вже й зібрані. Ви, мабуть, пам'ятаєте артиста-малювача Жудина, що був учителем малювання в гімназії за царських часів? Так ото син його передав музеєві 900 різних праць батька. Є теж і інші цінні картини. Вдалося музеєві зібрати й дещо із старого важливого й цінного, захищеного в часи небезпеки. Так, наприклад, музей власнить всі грамоти, які врятувала музейна робітниця в часі війни. Чи пам'ятаєте, скільки я описував Вам чудових експонатів, знайдених в останні роки? І все воно найцікавіше виставлене в музею. Є багато експонатів, збережених від часів незрівняного о. Ю. Сіцінського. Цю дорогоцінну збірку востаннє доповнено було його блокнотами, переданими дружиною покійного музейника. Ось тільки б згадати про бронзову монстрацію, криту золотом, яка колись була додатком до головного вівтаря. Року 1767 зробили її кам'янецькі майстрі, а в 1950 році знайшли її люди в землі. А тепер її виставляється на показ. А які чудові є знайдені скарби з монетами — Гуминецький від XIV-XV ст. ст. та Шустовецький з римськими монетами. Всього в музею буде

Воздвиженська церква на Корвасарах в Кам'янці Подільському. 1799 р.

монет либонь з 30 тисяч. З геральдики можна бачити просто в брилах подільські шляхетські герби з панських будинків.

А литавра гетьмана Богдана? Чого вартий цей незрівняний історичний експонат? Гетьман Богдан Хмельницький, йдучи походом на Кам'янець, в 1655 р. був зустрінутий людьми м. Зінькова, які відкрили козакам ворота. От Богдан і дав людям у нагороду литавру. А по війні володар Кам'янця Сенявський затаскав литавру десь аж у Карпати. Там опришки, розбивши палац панський, забрали цінну трофею. Хто й куди носив її? Кого й куди вона кликала — чи скаже хто?.. А там, мабуть, у скрутній хвилині сховали стару литавру в церкві. Зберігалася вона там до 1961 р., коли її знайшли на горіщі тієї церкви, й друзі передали до музею. Та литавра в музею тепер і експонується. А серед портретів діячів культури чільне місце займає портрет творця прамузею кам'янецького о. Юхима Сіцінського, що прикрашає одну з головних музейних залів.

(ПРИМІТКА ПЕРЕПИСУВАЧА. Тепер великі наукові й організаційні заслуги о. Сіцінського, як видно, музейники й кам'янчани вповні визнають і віддають йому належну честь, а чи пригадує хто з них той сумний і ганебний час, коли цей великий громадянин Кам'янця, за словами його родини, поневірявся при совєтській владі та був переслідуваний нею?).

А ось ще: серед експонатів музею є над шевченківською вітриною величезне вирізьблене з груші блюдо "Шевченко в Кам'янці", зроблене людиною з далекої півночі. Все зводиться до одного — до тріумфу Великого Тараса. Слава йому в віках!

Дякую Вам за замітку про мою згадку щодо полковника Івана Богуна. Признаюся, я не знав, що наш Іван належав до шляхетського козацького роду Федоровичів і мав свій герб. Мав я на увазі лише пригадати видатну хоробру поведінку цього нашого полковника вінницького, подільського земляка під час штурму Кам'янця в 1651 році. При цій нагоді ще запитую й прошу відповісти, чи не знаєте, до якого гербу належав і наш Данило Нечай, до цього часу нами оспівуваний? Три роки тому в волинському селі була записана від лірника невідома досі дума про Нечая. Десь вона навіть була й друкована в виданнях мистецтвознавства. А ось ще одна цікава сторінка з діяльності наших подільських земляків: Вийшла в Києві книжка "Пісні великого Кобзаря", а в ній вміщено пісню на слова "Тополі", мелодію до тієї пісні написав наш кам'янецький композитор Баулин. Колись та пісня дуже широко буяла, а тепер зовсім забута. Її вже записали на магнітофон і вже вдруге публікують.

Дуже вдячний Вам за надіслані витинки з преси про наших культурних діячів, про яких тут відомостей немає. Це Ви багато цінного подали мені, немов довідник по рідній культурі. При нагоді прошу ще прислати, якщо, звичайно, матимете фото незабутнього Городовенка. Дуже приємно довідуватись, що десь іще і поза нами наші люди збирають скарби України, працюють і зберігають їх; ви там на чужині, а ми тут на місці робимо одне спільне діло добре на користь одній нашій Матері Україні, якій різними способами служимо...

Бувайте здорові! Бажаю всіх успіхів у праці!
З пошаною Ваш О. М.

Т. МАТВИЄНКО

“ЗАВОЙОВНИКИ ПРЕРІЙ” ЯРА СЛАВУТИЧА

Збірка поезій Яра Славутича нараховує 38 поезій і одну поему “Скарга”; (між ними маємо п’ять сонетів і одну баладу). Всі поезії римовані, за винятком двох білих віршів. Вступ до “Скарги” написаний Дантовими терцинами. Поезії написані всякими розмірами. Перевагу має ямб. Нерідко зустрічається майстерне поєднання розмірів в одному й тому самому вірші.

Наприклад: “Білі змії повзуть по схилах” — стор. 27, де поєднуються хорей з ямбом. “Замерзло жовтаве сонце”, стор. 31; (амфібрахій з хореем). Або: “Співає колос, нива співає!”, стор. 13; (амфібрахій, хорей).

Є ще більш складніші поєднання розмірів. Але зазначу, що цей метод вибагливого поета аж ніяк не протирічить яскравій майстерності і милозвучності його творів. Ретельно підібрані, зважені слова; дотримана цезура в вигляді вертикально-прямої, або хвилястоправильної; вибаглива і точна рима, а понад все ясність проведеної думки залишають свіжий і виразний слід в пам’яті читача.

Поема “Скарга” має пролог, вісім коротких розділів і епілог. Залежно від розділів, поема на-

писана ямбом, анапестом і дактилем, що робить її надзвичайно жвавою і різнобарвною. В ній подана творча біографія великого подвижника о. Гончаренка. Шкода тільки, що так коротенько. Як би хороше звучав, наприклад, докладний уривок про побудову яскині цим оригінальним каменярем!

Тепер щодо завваг:

1. Стор. 42: “Знемігсь Богдан, зневіривсь Хміль; — звучить ніби розчленуванням одної особи, самого Хмельницького.

2. Стор. 46: “І став на берег вогняний Агапій”, — невідомо до чого стосується епітет “вогняний”. Можна б: “На берег ставши”, або “На берег ставши вогняний”. Це все.

“Завойовники прерій” суто канадійські. Як перші поселенці-піонери, незаймані хащі вирубували, корчували і підготовляли орний ґрунт для врожаїв, так і працьовитий поет розробляє в своїх творах цілий ряд досі ще ніким з такою майстерністю не висвітлених сучасних життєвих тем. І дуже приємно відмітити, що серед українських поетів і письменників з тематикою творів про канадійське життя поезія Яра Славутича займає перше і найвиразніше місце.

Повідомляємо громадянство Канади і США, що в ДЕНЬ ПРАЦІ
відбудеться в Торонті на православній оселі “К И Ї В”

ЗУСТРІЧ ОДУМІВЦІВ США І КАНАДИ З УКРАЇНСЬКИМ ГРОМАДЯНСТВОМ

ПРОГРАМА ЗУСТРІЧІ:

1. Субота 30 серпня 1969 року: спортові змагання на площі й забава;
2. Неділя 31 серпня 1969 року: Польова Служба Божа;
3. Віче з промовами визначних політичних і громадських діячів;
4. Концерт самодіяльних одумівських колективів Канади і США;
5. Одумівська ватра.

Ведучий концерту й аранжер забави та ватри — Микола ПОНЕДІЛОК
БАТЬКИ, БУДЬТЕ ЦИХ ДВА ДНІ ЗІ СВОЇМИ СИНАМИ Й ДОЧКАМИ!

● ВІЗЬМІТЬ АКТИВНУ УЧАСТЬ У ЗУСТРІЧІ! ●

Деталі зустрічі подамо пізніше — стежте за оголошеннями.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ ОДУМ-у

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

Пані В. Родак диригентка капелі бандуристів ім. Г. Хоткевича при філії ОДУМ-у в Торонто з грамотою, врученою за участь у святкуванні 50-річчя капелі бандуристів ім. Т. Шевченка в Детройті. Ліворуч біля пані Родак, Григорій Китастий, проворуч Петро Китастий, та бандуристи капелі ім. Г. Хоткевича.

СИРАКЮЗИ

Філія ОДУМ-у в Сиракюзах є завжди активна, хоч про це не часто згадується в пресі. На останніх загальних зборах філії вибрано головою філії Анатолія Омеляна.

В цьому році члени філії брали активну участь у відзначенні річниці Тараса Шевченка і Симона Петлюри.

В березні в українській православної церкви св. апостола Луки, після Служби Божої, яку відправив отець Павло Шпірук, було влаштовано Шевченківську академію та поминальний обід в залі парафії.

Змістовну доповідь прочитав д-р Яків Гурський, а з деклямаціями виступали діти школи українознавства. Церковний хор під керівництвом Михайла Назаренка проспівав кілька пісень на слова Шевченка.

11 травня філія ОДУМ-у влаштувала традиційне свято Матері.

Після Служби Божої і молебня за долю української Матері, о. Павло Шпірук підкреслив незвичайно важку й відповідальну

працю української матері для української громади взагалі, а для українських дітей зокрема. Цю працю й відданість повинні цінити ми всі, а в першу чергу діти і ставитися до своїх матерів з особливою пошаною й любов'ю.

Після Служби Божої в церковній залі відбулося прийняття для матерів, а після цього була виконана мистецька програма.

Голова ОДУМ-у Анатолій Омелян у своїй доповіді змалював образ великої тружениці української Матері, що віддано виховує все нові й нові покоління українських синів і дочок, вірних своїй Церкві і своїй Нації. Закінчуючи свою коротку, але змістовну доповідь, А. Омелян звернувся із закликом до всіх старших і молодших дітей, щоб шанували й любили своїх матерів та не утруднювали їм життя.

Після доповіді всі діти парафії св. апостола Луки своїми співами та деклямаціями вшанували присутніх на залі матерів, а члени ОДУМ-у провели інсценізацію поеми Т. Шевченка "Най-

мичка", викликаючи своєю грою захоплення всіх присутніх і сльози на очо не тільки в матерів, але і в багатьох батьків. Не диво, що зала нагородила учасників інсценізації довготривалими оплесками. Виконавцями інсценізації були: Галя Тимченко, Рая і Женья Черевко, Микола Брунець, Микола Сененко та Петро Тимченко. Поєму Т. Шевченка "Наймичка" пристосував для інсценізації голова парафіяльної управи Микола Дяченко, а режисером була паніматка Таїсія Шпірук.

Імпрезу закінчено спільним обідом, приготованим виключно членами ОДУМ-у. У родинній атмосфері, в заповненій залі, ще довго ділилися парафіяни й непарафіяни своїми враженнями від гарно організованої імпреди. Варто підкреслити, що філія ОДУМ-у в Сиракюзах завжди активна в парафії і не дивно, що дехто називає її церковною організацією.

В цьому році закінчили вищі студії в університеті шість членів ОДУМ-у, бабьки яких належать до парафії св. апостола Луки.

На цю подію, ще далеко перед закінченням школи, звернуло увагу діяльне сестрицтво ім. св. кн. Ольги й перше вирішило відзначити цю подію влаштуванням відповідного прийняття на честь випусників та привітати їх всією парафією. Ініціативу Сестрицтва підхопила парафіяльна управа, а на внесок голови Миколи Дяченка ухвалено обдарувати випусників пам'яткою — "Кобзарем" Т. Шевченка.

Урочистості розпочато відправою молебня за тих, що вже закінчили свої студії, так само як і за тих, що студії ще продовжують. Молебен відправив о. Павло Шпірук. У короткому слові після молебня о. Павло підкреслив, що наука випусників ще не закінчена, бо пройдений лише перший, найкоротший етап теоретичної підготовки. Справді, кожний із випусників мусить ще довго і багато вчитися, а під час цієї науки вони можуть зустрітися з більшими труднощами, ніж досі. Ці труднощі не повинні нікого лякати, а навпаки, до поборювання їх треба приступа-

ти з вірою, яка допоможе належно виконати свій обов'язок на славу Божу, на втіху батькам і на користь краю нашого американського та нездолоаної матері нашої України. Пам'ятаймо, що добре виконання свого обов'язку є найбільшою, найкращою і найприємнішою нагородою за труд.

В залі о. Павло Шпірук поіменно викликав кожного з випусників, а голова сестрицтва Марфа Кравець вручала їм квіти, після цього за президіальний стіл були запрошені випусники: бакалаври Рая Кравець і Люда Кравченко, інж.-земік Анатолій Омелян, інж.-електрик Микола Сененко, інж.-механік Володимир Сененко, доктор медицини Іван Кравченко, магістер Анатолій Холоїд та інж. Петро Рибальченко.

Потім промовляв голова парадфіальної управи Микола Дяченко, закликаючи молодих випусників пам'ятати про свою Церкву, про батьків, які дали їм можливість закінчити вищі студії, а також про Україну, з якої вони походять. Словами Т. Шевченка "...І чужому наuczайтесь і свого не цурайтесь...", закінчив М. Дяченко своє звернення, вручаючи кожному випусникові "Кобзаря" Т. Шевченка з відповідним написом від парафії церкви св. ап. Луки в Сиракузах. На закінчення промовив до градуантів проф. Іван Посипайло, бажаючи їм успіху в дальшій праці та закликаючи берегти свою батьківську українську мову.

П. Ш.

АРКА ЗАХІД

2282 Bloor Street West

Toronto 9, Ontario

Tel.: 762-8751

В нас можна набути книжки, українські часописи та журнали, пластинки, друкарські машинки, різьбу та кераміку, полотна, нитки і вишивки.

Маємо великий вибір дарунків на різні okazji.

Просимо ласкаво нас відвідати!

"ПОЛТАВСЬКИЙ ВЕЧІР"

Вибачте мені, дорогі земляки, якщо я опишу забаву "Полтавський Вечір", може, не дуже "критично", а так — трошки похвально. На це бо є причини, про які я вам розповім. Як же я смів би інакше писати, коли я сам вже майже "полтавчанин", хоч роджений там, де й Шевченків недобиток-Варнак, над р. Іквою.

Мої прибрані батьки вмиш. Олексій та Анастасія Коваль — полтавці. Мої куми, п-і Божик, п-і Римар, п-і Барнай, п-і Ворона та п. Корнієнко — всі чистокровні полтавці! Жінки моїх приятелів п-і Салючок, п-і Галябар, п-і Важна, п-і Гетманчук, якщо не з самої Полтави, то щонайменше з Умані. Так що бачите, як обмотали вони мене своїми галушками, попробуй: не напиши добре... так тобі й галушка!

Але цього разу забава вдалась як ніколи! Вже ось п'ять років влаштуємо її, виробляємо традицію, воно ніби і не довго, а, мабуть, подобається землякам. Насунуло їх, отих наших полтавчан з своїми невістками і зятями, аж стіни тріщали! Голова комітету Полтавського Вечора п. Ів. Дальниченко запевняв, що якби ми мали вдвічі більше приміщення, то може аж тоді вмістив би усіх своїх галушників...

Цього року програму змінили, чи може краще сказати — доповнили. Замість безконечного "...дай Боже, куме..." ввели культурну розвагу. Наша молода зміна, дівчата з ОДУМ-у під мистецьким керівництвом п-і Валентини Родак проспівали кілька гарних пісень, так само співала п-і С. Сахно сольо, а пізніше дуєт з п. М. Собчиком, з музичним супроводом п-і Г. Голинської. Та найкраще, мабуть, подобались присутнім наші танцюристи танцювальної групи "Веснівка" під проводом пана Мих. Балдецького. А щоб ти, Миколо, сто літ жив і людей веселив. За короткий час праці — це щось надзвичайне! А дівчата — наче мак, ну і як їх не любити, отих полтав'янок. Правда, деякі з них мали гуцульський акцент-наголос, деякі волинський, але все одно, це все наші!!!

Око радували вишиті блюзки і сорочки! Таки тримаються сво-

го, оті наші полтавці! Це своєрідна демонстрація свого я! Гарна демонстрація!

Хоч п. Поченюк "не був підготований до слова", а наш "майстер церемоній" п. Ів. Передерій в своїх жартах скаржився, що приїхав на забаву аж з іншої держави-Квебек-у, щоби наїстись полтавських галушок, але тут їх не понюхав. А я таки вірю, що він зже якось витерпить до наступної забави, а тоді вже йому піднесуть подвійну пайку. Чи не так, тезко?

Не знаю, чи було таке і з іншими, чи, може, я просто не второпав, що властиво хотів сказати наш о. Т. Міненко? Мені ж, грішному, видалось, що отець хотів позбавити п. П. Волиняка полтавського громадянства. А це жажливо! Відразу пригадався табір в одному австрійському містечку, де ми з паном редактором мали щастя (чи нещастя) бути разом, декілька років бігали до тієї самої кухні, разом ляли обслугу, що замало зупи наливають до ідунки, і то так голосно, що отець Д. Фотій не міг як слід відправляти Служби Божої в сусідній церковці! Гей, гей, було то! А тут ось о. Міненко знову хоче зробити мого давнього співпокутника — дріпстом! Я вже думав було бігти пропонувати панові редакторові своє волинське громадянство, та не чуючи, щоб Петро Кузьмович гукав "Пробі!", зупинився: "Та він і так подвійний волиняк..., то вже собі раду якось дасть!"

Було приємно вітати на забаві земляків-гостей з України — чути щирі спонтанні оплески! Така ж і їхня щира подяка: Дякую вам, браття, що знайшли в своєму серці місце, нас пригорнути! Що ще краще можна сказати? Хіба те, що забава була справді гарна, і на неї варто прийти знову! Отже, до побачення через рік, мої земляки!

Ваш гість І. Ш.

Торонто, 10-5-1969 року.

У хаті кожного одумівця повинен бути журнал

"МОЛОДА УКРАЇНА"

ЛІТЕРАТУРНІ СПРОБИ МОЛОДИХ

Валя ДУХНАЙ

ДІВЧИНА В ТВОРАХ ШЕВЧЕНКА

Найбільший поет українського народу — Тарас Григорович Шевченко, присвятив чимало своїх творів висвітленню долі української дівчини доби кріпацтва. Геній-кріпак знав, як вони тяжко мусіли працювати і в усьому догоджати ненаситним панам.

Пани знущалися над бідними дівчатами, які не мали змоги боронити себе перед ними.

В ці часи москалі (солдати царської армії) також були по всій Україні. Зупиняючись в селах, приваблювали молодих дівчат гарними мундирами, солодкими словами та обіцянками повернутися, а потім лишали їх покритками поневіряти в соромі й злиднях.

Тарас Григорович попереджав дівчат:

*"Кохайтеся, чорноброві,
Та не з москалями,
Бо москалі — чужі люде,
Роблять лихо з вами.
Москаль любить жартуючи,
Жартуючи кине;
Піде в свою Московщину,
А дівчина гине..."*

Шевченко в своїх творах виливав свою огиду й ненависть до гнобителів, але мав співчуття до дівчат, які так легко вірили москалям, а потім обдурені покутували гріх свій все життя. Він співчував тим дівчатам, з яких люди сміялися. Він осуджував тих, які не розуміли тяжкого болю серця, що заставляв дівчат Христа-ради просити шматок хліба для своїх невинних дітей-байстрят.

*"...Бодай же вас, цокотухи,
Та злидні побили
Як ту матір, що вам на сміх
Сина породила..."*

Навіть батьки інколи без жалю і милосердя цуралися єдиної доньки, єдиної надії, і виганяли її шукати свого зрадника-москаля.

Поет також змальовує внутрішню психологічну боротьбу матері-покритки, якої честь потоптана, серце обливається кров'ю від жалю, а вона все ще надіється, що зустрине свого коханого, і той змилюється над своєю дитиною і дасть йому кращу долю, а їй обіцяний рай на землі.

І так бідолаха блукає по світу. Куди не піде, люди її висміють, осудять і лишать без допомоги, без поради, без доброго слова. Навіть старці цураються! Так тиняючись попідтинню, вона проклинає свою красу і долю.

*"...Бодай же вас, чорні брови,
Нікому не мати,*

*Коли за вас таке лихо
Треба одбувати!"*

У своїх творах Шевченко зображує москаля, як жорстокого і немилосердного егоїста, що не дбає про своїх байстрят, що пустив на світ і продовжує дурити молодих, невинних дівчат, насміхаючись над ними.

Поет бачив, як дівчата губили себе, не маючи сили витерпіти лихої долі, сорому й глузу з усіх боків і власної совісти, що вічно гризла їх.

Також він бачив дівчат, що хоч і зробили в житті страшну помилку, посвячували все своє життя невтомній праці, щоб забезпечити світле майбутнє своїй дитині.

Але Шевченко був реалістом. Бачив він також поганих жінок, які не мали сорому і жили так, як підказувало їхнє ненаситне ество. Такі жінки викликали в нашого поета тільки огиду...

Тарас Шевченко мав дуже чутливе серце і болів душею за людей покривджених. Може це тому, що в своєму житті він сам був дуже часто покривджений і зазнав більше зла й несправедливості, ніж добра. Залишившись сиротою ще з малих літ, він не зазнав материнської любови.

*"...А матір добрую мою,
Ще молодую — у могилу
Нужда та праця положила..."*

Хоч батько знову женився, але мачуха не любила Тараса і часто кривдила його.

В молодості Тарас пройшов попри дівчат, ні одну з них не полюбивши. Під час навчання в Академії Мистецтв, не мав ні нагоди, ні часу на кохання. Про що він з жалем згадує:

*"...Чого ж плачу? Мабуть шкода,
Що без пригоди, мов негода
Минула молодість моя..."*

Але хоч Шевченко не зазнав кохання, він був спостережливий і вмів змалювати дівочу красу.

*"...Білолиця, кароока
І станом висока
У жупані, кругом пані
І спереду й збоку..."*

Десять тяжких років прожив поет в далекому Казахстані, на засланні з найгіршою для нього карою: заборонялось писати і малювати. Але Шевченко таки писав, і свої, нишком писані вірші, ховав за халявою. Це були дуже сумні часи для нашого поета. Він тужив за рідною Україною, не мав з ким поговорити, ні думкою поділитись.

*"...Не маю навіть
з ким поговорити
Тяжко мені, Боже милий,
Носити самому,
Оці думи..."*

Тому, що Шевченко не зазнав вірної любови, він виливав свої мрії в своїх творах. В своїх віршах міг бути, чим хотів. Часто він писав так, ніби він дівчина, і показував своє глибоке розуміння жіночого характеру. Тому його вірші є реалістичні та вірогідні. В багатьох своїх творах Шевченко звертається до народу, шукаючи собі підтримки за ту любов, що він передає своєму народові, а зокрема дівчатам:

*"...За те, що я тепер терплю —
Йй Богу, братія, прощаю
І Милосердному молюсь
Щоб лихим чим не згадали".*

Дуже тяжко жилося поетові на світі без взаємної любови. Тому він так співчував іншим і глибоко розумів їх, особливо дівчат, що хотіли поєднати своє серце, щоб не жити самотніми.

*"Боже милий
Тяжко мені жити!
Маю серце широкее
Низким поділити.
Не дав еси мені долі,
Молодої долі,
Не дав серця молодого
З тим серцем дівочим
Поєднати!..."*

За своє тяжке самотнє життя, поет не проклинає світу, а далі мріє про краще майбутнє для свого народу і для себе самого. А разом і для всіх дівчат.

Тому всі українські дівчата люблять читати його поезію. Читаючи Шевченкові твори, кожна дівчина мимоволі уявляє себе або героїнею, або безталанною красунею. І мимохіть серце стискається з жалю, а гарячі сльози непрохані ллються з очей.

Я думаю, що нема і сьогодні ні однієї української дівчини, яку б не чарували поезії Шевченка своєю мальовничістю, любов'ю, чутливістю. Роки йдуть, а його твори завжди актуальні, змістовні, повні реалізму, не лише для дівчат, а й для всього українського народу.

КОНКРЕТНА ПРОПОЗИЦІЯ

В Києві, столиці України, плянується спорудження пам'ятника батькові української літератури, Іванові Котляревському. Київська "Літературна Україна", ч. 30, 1969 р. подає такий відгук на цю подію: "Преса принесла хвилюючу звістку: в Києві буде споруджено пам'ятник фундаторові української літератури Іванові Петровичу Котляревському.

Щиро радіючи з цього приводу, кожен прихильник його невмирущого таланту (а їх мільйони) зітхне й скаже: "Давно час!" Одне слово, я вже бачу цей величний довгожданий пам'ятник, уже шанобливо знімаю шапку й схвильовано вдивлююся в дорогий образ того, хто першим звернувся до нашого рідного слова, хто відважно й талановито благословив його на довгі віки.

І тут же запитую себе: а де стоятиме пам'ятник?

Звісно, це складне питання, остаточно його вирішать компетентні організації. І все ж таки хочеться висловити побажання: хай цей прекрасний пам'ятник стане на площі імені Івана Кот-

ляревського, поблизу світлого, по святковому ошатного приміщення драматичного театру імені Івана Котляревського...

Чую здивовані запитання: а де вона така площа? А де він такий театр?

Пояснюю: їх поки що немає, як і самого пам'ятника... Але — мусять бути. Обов'язково!

Особливо наполягаю на тому, щоб саме тепер, в дні підготовки до славного ювілею, вирішити питання про створення в Києві театру імені І. Котляревського.

Всі визнаємо, що Котляревський — фундатор українського театру, його зачинатель, його перший творець. Він навіть був директором театру. Він написав і поставив першу українську п'єсу "Наталка Полтавка". Вона пережила легіон своїх ровесниць, сто п'ятдесят років не сходять зі сцени, хвилює людські серця, омиває людські душі чистими сльозами. Ще Карпенко-Карий назвав "Наталку Полтавку" праматір'ю українського театру. Наше театральне мистецтво веде

своє літочислення саме від дня народження "Наталки Полтавки".

Створення в Києві театру імені Івана Котляревського буде гідним доповненням до тих заходів, які намічаються щодо увічнення пам'яті творця невмірущих "Енеїди", "Наталки Полтавки" та "Москаля-чарівника". Новий театр послужить дальшому розквітові театрального мистецтва в усій республіці. Він ставив би, як здається мені, переважно сучасні п'єси, зокрема перші п'єси молодих авторів, яким дуже важко пробитися на сцену академічного театру імені Івана Франка, важко часом не через якісь вади, а через те, що фран-

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Майбутнє "Молодої України" залежить також і від Тебе!

Отже, поширюй журнал, приєднуй нових передплатників!

Не забувай про пресовий фонд "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"!

ківці при всьому бажанні можуть поставити на рік три або чотири нові п'єси українських авторів. Фактично ж у Києві народжується хороших п'єс значно більше.

Хочеться вірити, що громадськість столиці підтримає цю пропозицію, а ювілейний комітет і міністерство культури поставляться до неї уважно й прихильно. —

Іван Рябокляч".

Від редакції М.У.

Уряд "суверенної" радянської України знаходить гроші і місце для пам'ятників різним російським діячам, які недоброзичливо а то навіть і вороже ставилися до українського народу, охоче називає їхніми іменами вулиці, площі й театри столиці України, але не має ані грошей, ані бажання звеличити своїх українських діячів.

Отже, справді вже час Києву вшанувати Івана Котляревського пам'ятником, а площу, театр і різні культурні заклади наректи його дорогим українському серцю ім'ям.

Не дивно, що українські п'єси лежать без руху, бо де ж їх ставити, українських театрів обмаль. Зате російських театрів в Україні не бракує.

СПАДЩИНА ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Дружина Володимира Винниченка, відомого українського письменника і політичного діяча, першого голови Генерального Секретаріату Української Центральної Ради, голови Директорії УНР з листопада 1918 до лютого 1919 року, передала 1958 року всю його літературно-мистецьку спадщину Українській Вільній Академії Наук в США. Архів Винниченка зберігається в архівосховищі Східноєвропейської історії та культури в Колумбійському університеті в США.

З недрукованих творів Винниченка з архіву є чотири романи: "Поклади золота", "Вічний імператив", "Слово за тобою, Сталіне" та "Лепрозорій"; філософсько-соціологічні трактати про духову й матеріальну реформу людства: "Щастя", "Листи до юнака", "Конкордизм", "Заповіт борцям" та ін. В архіві зберігається щоденник Винниченка за 40 років, починаючи від 1911 до 1951 року, листи від Олександра Олеся, Михайла Грушевського, М. Шаповала, Григорія Косинки, Остапа Вишні, Олексі Слісаренка, В. Поліщука, А. Ніковського, С. Пилипенка Є. Чикаленка, М. Скрипника, Р. Раковського, В. Чубаря та багатьох інших видатних літературних і політичних діячів, з якими Володимир Винниченко мав зв'язки.

В 1970 році мине 90 років від дня народження Володимира Винниченка, а в 1971 році — 20 років від дня його смерті.

Комісія Української Вільної Академії Наук для вивчення й збереження спадщини Винничен-

ка опрацьовує для видання найактуальніші неопубліковані твори Винниченка, а зокрема вибране з його "Щоденника". Перешкодою для видання творів письменника є брак фондів. Старанням згаданої комісії та Об'єднання Українських Письменників "Слово", 29 березня відбулася імпреза присвячена Винниченкові. На цьому вечорі після доповідей, фонд видання творів Винниченка збільшився майже на 4 тисячі доларів. Найбільші суми пожертвували Олексій Воскобійник — 1,000 дол. та пообіцяв кожного року давати 500 доларів на упорядкування архіву, Іван Воскобійник, брат Олексія, — 500 доларів. Софія Гаєвська зголосилась фінансувати один з невиданих творів, директор крамниці "Арка" Ярослав Пастушенко зголосив передплату на 100 примірників "Щоденника".

Якщо українська громада відгукнеться на заклик Комітету спадщини Винниченка, то наступного року ми матимемо змогу читати твори цього небуденного письменника. Пожертви на видання його творів уряд США дозволив уписувати до пожертв при виповненні "Інком тексту". Пожертви можна слати чеками виписаними на

The Ukrainian Academy
Fund Vynnychenko

й висилати на адресу:

The Ukrainian Academy of
Arts and Science
206 West 100th Street
New York, N. Y., 10025, USA

НОВІ ВИДАННЯ

У виданнях УВАН у Вінніпезі вийшла з друку восьма частина "Етимологічного словника української мови" проф. Яр. Рудницького. Вона охоплює кінець букви "Г", сторінки 673-776. Як відомо, праця над цим словником почалася в Празі у 1941 році й опісля продовжувалася в Гайдельберзі й Вінніпезі. Перший зошит цього словника вийшов друком у 1962 році й з того часу точно кожного року появляється нова частина в розмірі коло 100 сторінок друку. Словник виходить завдяки допомозі й меценатству визначних українських громадян, установ і товариств, а теж і самого автора. Як перший слов'янський етимологічний словник в англійській мові й перший український словник того типу взагалі, він стрінувся з високою оцінкою наукових кіл і знайшов доступ до університетських бібліотек та славістичних інститутів в Америці, Європі та інших континентах. Він заборонений у СРСР тому, що надолужує недостачі т. зв. "вітчизняного мовознавства" в Україні. Заповіджений Академією Наук у Києві ще в 1961 році етимологічний словник досі не появився друком.

БАТЬКИ!

МАТЕРІ!

Чи Ви вписали своїх дітей до

ОДУМ-у?

Якщо ні, впишіть їх негайно!

Concrete Forming

London Ltd.

LONDON, ONTARIO

(Foundations and floors.)

ЦІКАВА ВСЯЧИНА

Чого варті сльози?

Американський вчений Роберт Бренс твердить, що сльози викликані зовнішніми факторами, наприклад, порошиною або цибулею, мають зовсім інший хімічний склад ніж сльози, що виражають душевний або тілесний біль і страждання. Оскільки склад сліз залежить від сили почуття, Бренс рекомендує чоловікам давати сльози своїх дружин на хімічний аналіз, щоб, "перш ніж прийняти певне рішення, визначити глибину їхніх почуттів".

—○—

Закон є законом!

Студент Оксфордського університету Том Болер, з'явившись на черговий екзамен, зажадав від ректорату... квартиру пива! Він послався на розпорядження, видане з цього приводу якимсь ректором ще понад сто років тому, але й досі не скасоване. Болер дістав своє пиво, але одночасно з нього був стягнений штраф за порушення того самого розпорядження, яке також вимагало, щоб студенти з'являлися на екзамен з... шпагою.

—○—

Рятунок від нудоти

Останніми роками в Лондоні великого поширення набули окуляри з темними скельцями. Їх носять в усі пори року і навіть в приміщеннях. На окулярах змонтовано мініатюрний транзисторний приймач. З такими окулярами можна сидіти в нудній компанії або на засіданні і непомітно слухати музику.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА
ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ

ALASKA Fuel Ltd.

425 Jane Street

Toronto 9, Ontario

24-годинна скоро і солідна
обслуга!

Чищення і направа форнесів
безплатна.

Телефонуйте вдень і вночі

на телефон: 766-3040

ОБСЛУГА ГАРАНТОВАНА!

Зрадницьке чхання

Після того, як на повітряних трасах Австралії викрито кілька "зайців", що подорожували у великих чемоданах, службовці аеропорту в Сідней посилають кожний підозрілий чемодан нюхальним тютюном. Подорожуючий "заець" обов'язково чхне і викаже себе.

Зразковий будильник

Одна англійська фірма випустила зразковий будильник. Коли чоловік з жінкою посваряться вони повинні одразу ж натиснути на кнопку і рівно через 45 хвилин (психологи вважають, що цього часу досить, щоб нерви встигли заспокоїтися) з будильника пролунає голос: "Ви вже помирилися і поцілувалися?" Будильник має лише одну ваду: його потрібно заводити на початку сварки. Та рекламний проспект запевняє, що подружжя до цього швидко звикає.

Джентельмени

В багатьох бразилійських містах останніми роками запроваджено оригінальний звичай: жінки, що виступають перед судом як свідки, мають право на запитання, скільки їм років, відповідати пошепки — на вухо судді.

N. - J. SPIVAK LTD.

R. R. 1,

LONDON, ONTARIO

(Pre-mix concrete)

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Небезпечна схожість

- Чому плачеш, хлопчику?
- Мій брат нашкодив і зараз його будуть карати.
- І тобі його жаль?
- Ні, але ми близнюки і тато не може нас відрізнити.

Своєчасне попередження

Двоє сховалися від дощу в музеї абстрактного мистецтва. Несподівано один з них, угледівши картину, крикнув другому:

— Тікаймо звідси, поки не сказали що це ми зробили!

На уроці літератури

Вчитель: — Як ви гадаєте, діти, коли б Шекспір жив тепер, чи вважали б його видатною особою?

Учень: — Вважали б, бо йому було б більше ніж 400 років.

Між друзями

Двоє друзів, оглядаючи разом зоосад, зупинилися перед кліткою, де лжото сичала змія.

— Ледь не забув, говорить один з них, як там твоя дружина?

Без турбот

Службовець питає колегу:

— Ти вже вирішив, куди й коли поїдеш у відпустку?

— О, це питання ніколи не було для мене проблемою: коли мені їхати у відпустку — завжди вирішує за мене шеф, а куди — дружина...

Талант

— Ви бачили, як гарно малює наш хлопчик? Ану, синку, намаж слянку чаю.

— Солодкого чи без цукру? — запитав вундеркінд.

If not delivered please return to:

MOLODA UKRAINA
Administration
P. O. Box 416
WILLOWDALE, ONT., CANADA

ПЕРША УКРАЇНЬКА
ОПАЛОВА ФІРМА
**FUTURE FUEL OIL
LTD.**

& Service Station

945 BLOOR STREET WEST
Toronto — Ontario

24-ГОДИННА СОЛІДНА
І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і навісання форнесів
безплатно.

Скористайте з доброї нагоди
і замовляйте оливу в нас.

Наші телефони:
Tel. Office: LE 6-3551

Tel. Night: RO 2-9494

**ROCHESTER
FURNITURE
CO. LTD.**

WAREHOUSE STORE

Великий вибір хатніх меблів:

вітальні, спальні, їдальні,
холодильники, пральні
машини, електричні і
газові печі, телеві-
зори, радіо.

423 College Street

Toronto, Ontario

Telephone: EM 4-1434

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- платить за ошадності від 5% до 8%
- уділяє високі, дешеві і на догідні сплати позички
- асекурує ошадності до \$2,000, а позички до \$10,000.
- щоденне і вечірне урядування.
- особисті чеки, довірочні поради, ввічлива обслуга, особисто чи поштою.
- модерні і вигідні приміщення.
- 17 літ на послугах рідного народу.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ,
ЩАДІТЬ І ПОЗИЧАЙТЕ
В КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!
при 406 Бетурст вулиці,
Торонто 2Б, Онтаріо
Тел.: EM 3-3994

ОЩАДЖЕННЯ — важливий засіб виховування молодого покоління

ЗАОЩАДЖУЙТЕ ПОСТІЙНО В

**ФЕДЕРАЛЬНИЙ
КРЕДИТОВИЙ КООПЕРАТИВИ**

“САМОПОМІЧ”

2351 West Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois, USA.

Humboldt 9-0520

4½% ОПРОЦЕНТУВАННЯ ВКЛАДІВ (платне двічі на рік)

**“КОЖНА СУМА ВКЛАДУ ВРАЗ З УСІМА ФОНДАМИ
МАЄ СВОЄ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”.**